

Макбет (переклад О. Грязнова)

Вільям Шекспір

В. Шекспір

МАКБЕТ

Переклад Олександра Грязнова

ДІЙОВІ ОСОБИ

Д у н к а н, король шотландський.

М а л ь к о л ь м,

Д о н а л ь б а й н - його сини.

М а к б е т,

Б а н к о - полководці Дункана.

М а к д у ф,

Л е н о к с,

Р о с с,

М е н т и с,

А н г у с,

К е т н е с - шотландські вельможі.

Ф л і е н с, син Банко.

С и в а р д, граф Нортумберлендський, англійський полководець.

М о л о д и й С и в а р д, його син.

С е й т о н, офіцер із почту Макбета.

С и н М а к д у ф а.

А н г л і й с ь к и й л і к а р.

Ш о т л а н д с ь к и й л і к а р.

С е р ж а н т.

В о р о т а р.

С т а р и й.

Л е д і М а к б е т.

Л е д і М а к д у ф.

П р и д в о р н а д а м а п р и л е д і М а к б е т.

Г е к а т а.

Т р и в і д ь м и.

П р и в и д и.

Лорди, дворяни, офіцери, солдати, вбивці, слуги
і гіганти.

Місце дії – Шотландія і Англія.

ДІЯ ПЕРША

Сцена перша

Пусте місце. Гроза.
Входять три вільд'єми.

Перша вільд'єма
Щоб знов зійтись нам усім,
Сигналом буде дощ чи грім?

Друга вільд'єма
Діждемося, щоб стихнув бій,
Тоді збираймося мерщій.

Третя вільд'єма
Але ж не в темряві нічній.

Перша вільд'єма
Де зустріч?
Друга вільд'єма
Тут.
Третя вільд'єма
Ще до пітьми
Зустрінемо Макбета ми.

Перша вільд'єма
Жаба кумкає стара.

Всі вільд'єми
(разом)
Кіт пронявкав. Нам пора!
Зло – в добрі, добро – у злі.
Летимо в нечистій млі.
(Зникають.)

Сцена друга

Табір під Форресом.

За сценою шум битви.

Входять к о р о л ь Д у н к а н, М а л ь к о л ь м,
Д о н а л ь б а й н, Л е н о к с; назустріч їм – скри-
вавлений с е р ж а н т.

Д у н к а н

Хто воїн цей скривавлений? Можливо,
Він знає щось про бій з бунтівниками
І міг би нам усе розповісти?

М а л ь к о л ь м

Це той сержант, що врятував мене
Сьогодні від полону. Мужній друже!
Хто гору брав, — питається король,-
В той час, як залишав ти поле бою?

С е р ж а н т

Ще все було непевно. Вороги
Зчепились, мов плавці, що заважають
Супернику триматись на воді.
Макдональд, цей одвічний заколотник,
Носій пороків, підлих і бридких,
Навербував собі на островах
Підрозділи ірландської піхоти,
І доля, посміхаючись, як шльондра,
Здавалось, вже за злодієм пішла.
Але даремно! Їй наперекір
Хоробрий наш Макбет, коханець слави,
Мечем своїм скривавленим проклав
До зрадника безчесного дорогу.
Йому не тиснув руку, не прощався,
А навпіл розрубав його мечем
І, голову віткнувши на жердину,
Прикрасив нею башту.

Д у н к а н

О хоробрий!
О гідний слави, доблесний кузен!

С е р ж а н т

Але, як часом сонце на світанку
Здіймає шторм на горі кораблям,
Так виникла із джерела надії
Нова біда для нас. Король, послухай!
Як тільки переможне правосуддя
Погнало приголомшених ірландців,
Король Норвезький, дочекавшись миті,
Зі свіжим військом кинувся на нас.

Д у н к а н

І затремтіли наші полководці,
Макбет і Банко?

С е р ж а н т

Чи тікав колись
Орел від горобця, а лев від зайця?
Не затремтіли. Кажучи по-правді,
Вони, як дві гармати, що набиті
Подвоєним зарядом, одночасно
Ударили, відважно і нестримно.
Чи їм умитись кров'ю закортіло,
Чи то нову Голгофу відтворить,
Не знаю... Та мої спливають сили.
Я слабну... Рани просять допомоги...

Д у н к а н

Вони тобі, як мужня мова, личать:
В них дише честь. – Покличте лікарів!

Сержанта ведуть геть.

Хто там іде?

М а л ь к о л ь м

Шановний Росський тан.

Входить Р о с с.

Л е н о к с

В його очах схвильованість помітна.
Напевне, він несе хороші вісті.

Р о с с

Хай бог оберігає короля!

Д у н к а н

Ти звідкіля приїхав, гідний тане?

Р о с с

Прибув я, мій володаре, із Файфа,
Де ще недавно навівали холод
Норвезькі стяги на твоїх бійців.
Король Норвезький з полчищем великим
І з ним Кавдорський тан, безчесний зрадник,
Ударили на нас. І бій тривав,
Аж поки-то улюбленець Беллони,
Макбет, бронею вірною прикрившись,
Меч до меча і груди до грудей,
Не вибив із Норвежця в поєдинку
Його пиху. І ми перемогли.

Д у н к а н

Великий успіх! Я щасливий!

Р о с с

Свенон,
Король Норвезький, миру попросив;
Та, перш ніж поховать своїх убитих,
Він заплатив на острівці Сент-Кольм
Нам десять тисяч за печальне право.

Д у н к а н

Негайно стратить зрадника Кавдора!
Іди! Я не змирюся із обманом.
Макбета ж поздоров Кавдорським таном.

Р о с с

Не забарюся виконать веління.

Д у н к а н

Макбета піднесло чуже падіння.

Всі ідуть.

Сцена третя.

Степ.

Грім. Входять т р и в і д ь м и.

П е р ш а в і д ь м а

Сестро, де ходила?

Д р у г а в і д ь м а

Я свиней труїла.

Т р е т ь я в і д ь м а

Де сама блукала?

П е р ш а в і д ь м а

Шкіпершу лякала.

Вона собі каштанів назбирала

У пелену. Сидить собі, гризе.

Кажу їй: "Дай мені!" А ця товстуха

Як розкричиться: "Згинь, нечиста! Згинь!"

Пішов на "Тигрі" шкіпер у Алеппо,

Та обернусь я пацюком

І за безпечним моряком

На решеті услід помчу далеко.

Д р у г а в і д ь м а

Свій вітер я тобі дарую.

П е р ш а в і д ь м а

Спасибі, сестро. Не змарную.

Т р е т ь я в і д ь м а

Візьми і мій.

П е р ш а в і д ь м а

Красо моя,

Достатньо й тих, що маю я.

Як би шкіпер той не плив,

Корабель куди б не вів,

Не втече він від вітрів.

Буде чахнути й всихати,

Непокоїтись, зітхати;
Попливе у далечінь
Неприкаяний, як тінь.
Корабель і люди хворі
Рік блукатиме у морі,
Мов його поцупив чорт,
І розбитий прийде в порт.
Подивись-но!

Д р у г а в і д ь м а
Що це в тебе?

П е р ш а в і д ь м а
Палець. Лоцман вів судно.
Не доплив, пішов на дно.

За сценою барабан.

Т р е т ь я в і д ь м а
Барабан, барабан!
Йде Макбет, відважний тан.

В с і
Хай у цей вечірній час
Забреде Макбет до нас.
Хай не стріне у степу
Ані скирту, ні копу,
Ні притулку, ні багаття.
Стій! Здійснилося заляття.

Входять М а к б е т і Б а н к о.

М а к б е т
Оце був день – жахливий і щасливий!

Б а н к о
Далеко ще до Форреса? – Хто ці
Відлюдкуваті й висохлі створіння?
Хоч на землі стоять вони, проте
Не добереш – чи люди це, чи духи? –
Питання зрозуміли? Ніби так,

Бо одночасно палець заскорузлий
Притиснули усі до вуст сухих.
Я вас вважав би за старих жінок,
Але чому тоді ви бородаті?

М а к б е т
Ви говорити вмієте? Хто ви?

П е р ш а в і д ь м а
Хай славиться Макбет, Гламісський тан!

Д р у г а в і д ь м а
Хай славиться Макбет, Кавдорський тан!

Т р е т я в і д ь м а
Хай славиться Макбет, король майбутній!

Б а н к о
Ти затремтів, Макбете? Ти злякався
Солодких слів? – Зізнайтесь задля правди,
Ви – привиди, чи все ж таки – живі?
Мій друг від вас почув на знак вітання
Свій титул, і обіцянку нового,
І віщування долі короля.
Його ви схвилювали. То чому ж
Про мене ви нічого не сказали?
Якщо ви здатні бачити майбутнє
І знати долю кожної зернини,
Мені відкрийте – я не жду від вас
Ні особливих милостей, ні гніву.

П е р ш а в і д ь м а
Будь славен ти!

Д р у г а в і д ь м а
Будь славен ти!

Т р е т я в і д ь м а
Будь славен!

П е р ш а в і д ь м а

Ти нижчий, ніж Макбет, зате ти – вищий.

Д р у г а в і д ь м а

Нещасний ти, зате ти щасливіший.

Т р е т ь я в і д ь м а

Ти не король, та королів народиш.

Хай слава знайде вас, Макбет і Банко!

П е р ш а в і д ь м а

Хай славляться і Банко, і Макбет!

М а к б е т

Провісниці, ви ще не все сказали.

По смерті батька Сінела я – тан

Гламисський, та Кавдорським бути не можу,

Бо тан Кавдорський сам іще живий.

А стать мені Шотландським королем

Ще важче, ніж Кавдором. Звідкіля

Взялись ці нісенітниці? Для чого

Ви зупинили віщим привітанням

Нас у степу? Відповідайте нам.

Відьми зникають.

Б а н к о

То – бульбашки, народжені землею,

Такі ж, як на воді. Та де вони?

М а к б е т

Розтанули. Те, що здавалось тілом,

Під вітерцем розвіялось. А жаль.

Б а н к о

Чи справді ми їх бачили з тобою?

Чи ми наїлись п'яного коріння,

Що розум нам затьмарив?

М а к б е т

З їхніх слів,

Твої нащадки будуть королями.

Б а н к о

А ти - ще за життя!

М а к б е т

Я - тан Кавдорський?

Чи я не зрозумів?

Б а н к о

Ні, саме так.

Та хто сюди іде?

Входять Р о с с і А н г у с.

Р о с с

Привіт, Макбете!

Король щасливий був почути звістку

Про успіх твій нечуваний. Коли

Він прочитав, як ти у поєдинку

З бунтівником безчесним переміг,

Король не знав, що висловить йому –

Хвалу чи здивування, — і замовк.

І цілий день, коли Дункан дізнався,

Як ти прорвався крізь ряди норвежців,

Байдужий до видінь жахливих смерті,

Яку навкруг ти сіяв сам, гінці

Летіли наче град із поля бою

І промовляли дружно перед ним

Хвалу тобі, захиснику престолу.

А н г у с

Король послав нас дякувати тобі

І кликати до себе. Нагорода

На тебе ще чекає.

Р о с с

В за поруку

Його щедрот і почестей подальших

Король мені звелів Кавдорським таном

Негайно поздоровити тебе.

Цей титул – твій.

Б а н к о

(на бік)

Невже сам чорт правдивий?

М а к б е т

Живий Кавдорський тан. Чужу одежу

Не одягну я.

А н г у с

Той, що таном був,

Живий, та вирок вже над ним тяжіє,

І скоро він розлучиться з життям.

Чи в явному союзі із Норвежцем

Він виступив, чи то бунтівникові

Допомагав таємно – я не знаю.

Чи разом з обома хотів згубити

Вітчизну, тільки викрито його.

Зізнався сам він у державній зраді,

І титула позбавлений.

М а к б е т

(на бік)

Отож,

Я – тан Гламісський, тан Кавдорський, потім
Король Шотландський.

(Россу і Ангусу)

Дякую за труд.

(Тихо до Банко)

Чи віриш ти, що стануть королями

Твої нащадки? Адже це сказали

Ті, що Кавдором нарекли мене.

Б а н к о

Остерігайся пам'ятать про це,

Щоб і собі не забажать престолу

Услід за танством. Ось чого боюся:

Нерідко, щоб згубити нас напевно,

Знаряддя зла передвіщають правду

І спокушають чесністю в дурницях,

Щоб в головному легше обдурить.

(Россу і Ангусу)

Я хочу вам сказати кілька слів.

(Тихо розмовляє з ними.)

М а к б е т

(на бік)

Збулись два передвістя – два прологи

До драми влади.

(Россу і Ангусу)

Дякую, панове.

(на бік)

Ні злом, ані добром не може бути

Це дивне передвістя. Будь воно

Підступним злом, я не почув би правди

Як за поруки успіху мого.

Та я – Кавдорський тан. Якщо воно

Добро, чому спокуслива й жорстока

Мене тривожить думка, від якої

Волосся стало дибки і у ребра

Шалено б'ється серце? Справжній жах –

Ніщо перед потворами уяви.

Лиш промайнула думка про убивство,

А вже видіння потрясають душу,

Передчуття пригнічують мій розум

І зводять нанівець моє життя.

Б а н к о

Як він розхвилювався!

М а к б е т

(на бік)

Хай же доля,

Якщо вона престол мені готує,

Сама мене й вінчає.

Б а н к о

Не з руки

Йому цей титул, як нова одежа.

Він сам не свій.

М а к б е т

(на бік)

Хай буде те, що буде!

Перебігу подій не змінять люди.

Б а н к о

Макбете, ми чекаємо на тебе.

М а к б е т

Пробачте, друзі. В спогадах блукав
Слабкий мій розум. Я турботу вашу
У книгу серця вніс, щоб повсякчасно
Читать про неї. Йдем до короля.

(Тихо до Банко)

Обдумай все, що відбулося тут,
І потім після роздумів тверезих
Відверто поговоримо про це.

Б а н к о

(Тихо Макбету)

З охотою.

М а к б е т

(Тихо до Банко)

А поки що мовчи. –
Ходімо, друзі!

Ідуть геть.

Сцена четверта

Форрес. Палац.

Сурми. Входять Д у н к а н, М а л ь к о л ь м,
Д о н а л ь б а й н, Л е н о к с і почет.

Д у н к а н

Чи страчено Кавдора? Де ті люди,
Яким була доручена ця справа?

М а л ь к о л ь м

Володаре, вони ще не з'явилися;
Та знаю я від очевидця страти,
Що тан зізнався повністю у зраді.
Розкаювався гірко і молив,
Щоб ви його пробачили. Зі смертю

Зустрівся гідно він, немов давно
Чекав на зустріч з нею незворушно,
Відкинувши, як забавку нікчемну,
Найвище з благ земних.

Д у н к а н
Не вмію я,
На жаль, думки читати по обличчю.
В його незаперечне благородство
Я вірив сліпо.

Входять М а к б е т, Б а н к о, Р о с с і А н г у с.
Гідний мій кузене!
Гріх чорної невдячності лежить
На совісті моїй. Не наздогнати
Тебе моїм безкрилим нагородам.
Таке здійснив ти, що безсила вдячність
Зрівнятися з безмірністю заслуг.
Плоди її невмілих намагань
Не відповідні до твоїх діянь.

М а к б е т
Обов'язок служити королю –
Це вже неоціненна нагорода.
Належить вам, володаре, від нас,
Своїх синів і вірних слуг престолу,
Приймати різні послуги, а нам –
Робити те, що честі вашій служить.

Д у н к а н
Щасливим будь! Вирощувать почавши,
Доб'юся я, щоб пишно ти розцвів. –
Мій благородний Банко! Ти не менше
Нам послужив, хай буде всім відомо.
Дозволь тебе до серця пригорнуть!

Б а н к о
Коли у ньому визрію, ужинок
Належить вам.

Д у н к а н

Такий щасливий я,
Що надмір почуттів я виливаю
В оцих сльозах. – Сини, брати і тани,
Усі, хто поруч з троном, вам скажу,
Що свій престол заповідаю нині
Малькольму, сину старшому, і титул
Носить він буде принца Кемберленда.
Та не один відзначений він буде:
Відзнаки знайдуть гідних і засяють,
Неначе зорі. Щоб скріпити дружбу,
Ми до Макбета їдем в Інвернес.

М а к б е т
Відпочивать від служби вам – тягар.
Я мушу сам гінцем туди помчати,
Щоб швидше ошчасливити дружину.
Прощайте, мій король.

Д у н к а н
Кавдоре славний!
М а к б е т
(на бік)
Принц Кемберлендський – ось він, той поріг,
Що на шляху, неначе камінь, ліг!
Як подолати? Зорі променисті,
Не викривайте задуми нечисті!
Хай згасне зір, коли його лякає
Те, що рука будь-що зробити має!

(Іде геть.)

Д у н к а н
Мій добрий Банко, він такий відважний,
Що похвала йому – немов бенкет
Для вуст моїх. Рушаймо вслід за тим,
Хто поскакав, щоб гідно нас зустріти.
Який безцінний і надійний друг!

Сурми. Всі ідуть геть.

Сцена п'ята

Інвернес. Замок Макбета.

Входить л е д і М а к б е т, читаючи листа.

Л е д і М а к б е т

"Я зустрів їх у день моєї перемоги і незабаром переконався, що знання їх перевершують людські. Я загорівся бажанням розпитати їх докладніше, та вони перетворились на повітря і розтанули в ньому. Я ще не опам'ятався, як вже з'явилися посланці короля поздоровити мене з Кавдорським танством, титулом, яким вітали мене перед тим віщі сестри, що напроорокували мені навіть більше словами: "Хай славиться Макбет, король майбутній!" Я вирішив сповістити тобі про це, дорога співучаснице моєї величі, щоб ти не втратила своєї частки радості, не знаючи, яка слава тобі уготована. Закарбуй це в своєму серці, а поки що прощай".

Гламис ти, і Кавдор, і станеш тим,
Ким названо в пророцтві. Та боюся -
Ти вихований в дусі милосердя
І найкоротший шлях не обереш.
Ти любиш велич, маєш честолюбство,
Та злості недостатньо у тобі.
Піднятись хочеш високо, та підеш
Пологою дорогою. Лишитись
Ти хочеш чесним, вигравши обманом.
Ти чуєш клич: "Зроби - і все твоє!"
Та страх зробить сильніший за бажання
Не діяти. До мене поспішай!
Я дух твердий вдихну тобі у вуха,
Здолаю перешкоди язиком
На нелегкій дорозі до корони,
Якою доля й сили неземні
Тебе уже вінчали.

Входить слуга.

Ну, що скажеш?

С л у г а

Король до ночі буде тут.

Л е д і М а к б е т

Ти мариш!

З ним твій господар. Він би попередив,
Щоб зустріч я могла підготувать.

С л у г а

Але ж це – правда. Тан уже в дорозі.
Поперед себе він послав гінця.
Той вже прибув, знесилившись настільки,
Що ледве зміг сказати кілька слів.

Л е д і М а к б е т
Займися ним. Приніс він цінну звістку.

Слуга іде геть.
Захрипнув навіть ворон, що прокаркав
Про прибуття безпечного Дункана.
До мене, духи смерті! Поміняйте
Жіночу стать на чоловічу. Влийте
У мене лють, щоб загустіла кров
І жалості дорогу перекрила,
Щоб голосом розкаяння природа
Не похитнула мій жорстокий задум.
Летіть до мене, демони убивства,
Де б злу ви не служили! Припадіть
Жадібно до сосків моїх – смоктати
Не молоко, а смертоносну жовч!
Спустисть на землю, безпросвітна ніч,
Закутавши себе пекельним димом,
Щоб ніж не бачив ран, які він зробить,
Щоб небо, вниз поглянувши крізь морок,
Не заволато: "Стій!"

Входить М а к б е т.
Гламісе славний!
Кавдоре гідний! Згодом – наш король!

Була я над безвісним існуванням
Листом твоїм піднесена і нині
Живу майбутнім.

М а к б е т
Радосте моя!
Дункан приїде на ніч.

Л е д і М а к б е т
А коли

Поїде?..
М а к б е т
Завтра вранці.

Л е д і М а к б е т
Хай ніколи
Не буде ранку для такого "завтра"!
Твоє лице, немов жахлива книга.
Її читати легко. Ти повинен,
Щоб обманути, стати як усі:
Надати жестам, поглядам і мові
Ласкавості, постійно виглядати,
Немов невинна квітка, та змією
Між пелюстків сховатися її.
Прийми привітно гостя. Покладись
На мене у тяжких турботах ночі,
Щоб всі наступні ночі, як і дні,
Корону й владу мали ми одні.

М а к б е т
Про це - пізніше.

Л е д і М а к б е т
Видавайся гречним:
Хто хмурий, той здається небезпечним.
А з рештою я впораюсь!

Ідуть геть.

Сцена шоста

Перед замком Макбета.
Сурми і смолоскипи.
Входять Д у н к а н, М а л ь к о л ь м, Д о н а л ь б а й н,
Б а н к о, Л е н о к с, М а к д у ф, Р о с с, А н г у с і почет.

Д у н к а н
Приємне місце вибране для замку.
Повітря ніжить наші почуття -
Таке прозоре.
Б а н к о

Ось і ці стрижі,
Ці серпокрилі мешканці карнизів,
Ручаються присутністю своєю,
Що все тут миром дихає. У замку
Нема кутка чи виступу стіни,
Де б не звили вони висяче житло.
А я помітив: стриж гніздитись любить
Там, де повітря чисте.

Входить л е д і М а к б е т.

Д у н к а н
Господине!
Любов, хоч би й обтяжлива вона,
Ми з вдячністю глибокою сприймаєм.
Тож дякуйте ви богу за труди,
А за турботи – нам.

Л е д і М а к б е т
Турботи наші,
Хоч би було їх двічі вдвоє більше,
Ніщо у порівнянні з тою честю,
Якою нас вшановує монарх,
Ввійшовши в дім. За милості минулі
І за нові ми вічно будем бога
Молить за вас.

Д у н к а н
А де ж Кавдорський тан?
За ним услід скакали ми щодуху,
Щоб наздогнать. Та він – чудовий вершник.
Любов, напевне, шпорила його,
І ми відстали. Мила господине,
Ми – ваші гості.

Л е д і М а к б е т
Ми ж, як ваші слуги,
Себе, своє добро і слуг своїх
Вважаємо надбанням королівським
І доручаєм вам.

Д у н к а н

Дозвольте руку.

Ходімо до господаря. Його

Не обминемо милістю своєю.

Прошу вас, господине.

Ідуть геть.

Сцена сьома

Замок Макбета.

Сурми і смолоскипи.

Проходять через сцену слуги зі стравами

і винами. Потім виходить М а к б е т.

М а к б е т

Коли б кінець і справді став кінцем,

Я покінчив би з ним. Якби злодійство

Сховало всі сліди і безперечно

До успіху вело, одним ударом

Все вирішивши тут - хоча би тут,

На мілині життя у морі часу,

Хто став би думать про життя майбутнє?

Та суд чекає вже на цьому світі.

Урок убивчий падає назад

На голову учителя. Відплата

Підносить неможливою рукою

Отруту нашу нам же... Королю

Повинен я подвійну охорону

Гарантувать: як родич і підданий

Буть захистом йому і як господар -

Шлях заступити вбивці, а не ніж

Підносити на гостя. А до того ж,

Дункан так м'яко правив, так безгрішно

Тримав себе, що всі його чесноти,

Як ангели господні, затрублять

До помсти за смертельний гріх убивства,

І співчуття, мов голе немовля,

Яке несуть вітри, чи херувим

На скакуні повітряному, людям

Війне, як пил, жахливу звістку в очі

І злива сліз мене зіб'є із ніг.
Не знаю, чим пришпорити рішучість?
В сідло не може скочить честолюбство
І падає на землю.

Входить л е д і М а к б е т.
Що там чути?

Л е д і М а к б е т
Кінчає він вечеряти. Навіщо
Пішов ти?
М а к б е т
Він питав про мене?

Л е д і М а к б е т
Так.

М а к б е т
Облишмо справу цю. Він вшанував
Мене так щиро, що в очах народу
Я огорнувся чистим злотом слави.
У ньому хочу я покрасуватись,
А не скидати його.

Л е д і М а к б е т
Невже була
Твоя надія п'яною, а зараз
Проспалася й дивується, зелена,
Рішучості колишній? Я віднині
Не вірю навіть у твою любов.
Чи ти боїшся в діях бути таким же,
Як у бажаннях? Хочеш володіти
Тим, що в житті вважаєш вищим благом,
Та боягузтво власне визнаєш?
Чи ти, мов кіт з відомого прислів'я,
В якого "хочу" слабше, ніж "не смію"?

М а к б е т
Я смію все, на що людина здатна.
На більше здатен тільки хижий звір.

Л е д і М а к б е т

Який же звір відкрив тобі свій план?

Людиною ти був, коли задумав,

Піднятись вище. А для цього треба

Лише посміти. Випадок зручний

Тобі все не з'являвся. І тепер,

Коли він сам собою надійшов,

Ти відступаєш?! Солодко тримати

Своє маля, приклавши до грудей,

Коли воно всміхається до тебе,

І все ж би я з його беззубих ясен

Безжалісно забрала свій сосок

І голову сама йому розбила,

Коли б тобі я присягнулась так,

Як ти мені.

М а к б е т

А як не вийде?

Л е д і М а к б е т

Вийде!

Лише напни рішучість, як струну, —

І вийде все. Коли Дункан засне, —

Бо він таки стомився у дорозі, —

Двох слуг його я добре підпою

Міцним вином і брагою хмільною,

Щоб пам'ять стала парою, а розум,

Залишений без нагляду її,

На перегінний куб перетворився.

Здолає їх тяжкий свинячий сон,

І їх тіла лежатимуть як трупи.

Тоді із королем роби, що хочеш!

Ми зможемо на п'яних слуг звалить

Усю відповідальність за убивство.

М а к б е т

Синів мені народжуй! Із твого

Безстрашного металу відливати

Потрібно тільки воїнів. Хто зможе

Провину заперечить п'яних слуг,

Якщо їх руки вимажемо кров'ю

І їх кинджали пустимо у хід?

Л е д і М а к б е т

А хто посміє не повірить нам,
Коли ми плач піднімемо над мертвим?

М а к б е т

Я зважився, напружився. Але
Підступний намір треба приховати.
Ходімо до гостей бенкетувати.

Ідуть геть.

ДІЯ ДРУГА

Сцена перша

Інвернес. Двір замку Макбета.
Входить Б а н к о; перед ним – Ф л і є н с
зі смолоскипом.

Б а н к о

Котра година, сину?

Ф л і є н с

Місяць сів,
Та я не чув, яку годину било.

Б а н к о

Сідає він опівночі.

Ф л і є н с

Ні, зараз
Уже пізніше.

Б а н к о

Ось, візьми мій меч.
Ощадливо на небі погасили
Усі свічки. Долає сон тяжкий,
Немов свинець, та мушу я не спати. –
О сили блага, бережіть мене
Від грішних дум, які вночі приходять! –
Дай меч мені.

Входять М а к б е т і слуга зі смолоскипом.

Хто там іде?

М а к б е т

Твій друг.

Б а н к о

Ти ще не ліг? Король вже міцно спить.

Він був сьогодні в гуморі і щедро

Обдарував твою придворну челядь.

А ось алмаз, який він посилає

Твоїй дружині, господині замку,

На знак, що задоволений.

М а к б е т

Неждано

Він завітав. Не все було готове,

Абияк довелось його прийняти.

Б а н к о

Усе пройшло відмінно. Вчора снились

Мені віщунки-сестри. Як на мене,

У дечому вони не помилились.

М а к б е т

Я вже забув про них. Якщо ти хочеш,

То знайдемо ми час поговорити

Про справу цю.

Б а н к о

Я згоден.

М а к б е т

Ти тримайся

За мене, то й свою примножиш честь.

Б а н к о

Якщо, її бажаючи примножить,

Безчестям я за це не заплачу,

Обов'язку і совісті не зраджу,

Твою пораду я сприйму.

М а к б е т
Добраніч!
Б а н к о
Тобі також.

Банко і Флієнс ідуть геть.

М а к б е т
Скажи, щоб господиня
Мені моє питво приготувала
І подзвонила. Сам же спати йди.

Слуга йде геть.
Чи не кинджал я бачу у повітрі?
Мені б його схопити за руків'я. –
А, ти не дався! Та тебе я бачу!
Чи ти, зловісний привиде, лиш зору,
А не руці доступний? Чи кинджал –
Лиш вигадка запаленого мозку,
Створіння хворобливої уяви?
Та ні, тебе я бачу, відчуваю,
Як той, що дістаю я із піхов.
Мене ведеш туди, куди і сам
Я поспішав зі зброєю такою ж.
Чи кращий зір за інші почуття,
Чи гірший? Та тебе постійно бачу!
Он краплі крові, що блищать на лезі;
Там не було раніше їх... Я марю,
І наяву мій замисел кривавий
Моїм очам ввижається... Півсвіту
Спить зараз мертвим сном, і злі видіння
До сплячих, щоб дурити їх, летять.
Вславляють відьми гульбище Гекати
І, будячи захиріле убивство,
Завив дозорець-вовк у певний час.
І, як Тарквіній, легко і нечутно,
Воно спішить до жертви. Твердь земна,
Моїх не слухай кроків, щоб каміння
Не заволоало: "Стій!" і ненароком
Не сполохнуло тишу, повну жаху,
Що ночі цій так личить... Я грожу,

Але слова рішучість не розбудять.
Слова – вода: вони лиш волю студять.

Чути удари дзвону.

Ударив дзвін. Пора мені. Іду!
Дункане, дзвін скорботний, що гуде,
Тебе у рай чи в пекло проведе.

Іде геть.

Сцена третя

Там же.
Входить л е д і М а к б е т.

Л е д і М а к б е т
Дало мені сміливість їх сп'яніння;
Згасило їх і розвело вогонь
В моїй душі холодній. – Та тихіше!
Кричить сова, провісниця нещастя,
Немов би пророкує вічний сон.
Він там. Відкриті двері. П'яні слуги
Обов'язок забули і хроплять.
Я у вино влила такого зілля,
Що смерть з життям змагаються за них.

М а к б е т
(за сценою)
Хто тут?
Л е д і М а к б е т
Боюсь, прокинуться вони.
Тоді кінець. І згубить нас не дія,
А тільки замах. Тихше! Я поклала
Кинджали поруч з слугами. Макбет
Повинен їх знайти. Якби Дункан
Не був у сні з моїм покійним батьком
Так схожий, я б зробила це сама. –
Мій чоловік!

Входить М а к б е т.

М а к б е т

Я все зробив. Ти чула?

Л е д і М а к б е т

Ні, тільки крик сови та цвіркуна.

З ким говорив ти?

М а к б е т

Я? Коли?

Л е д і М а к б е т

Та зараз.

М а к б е т

Коли спускався?

Л е д і М а к б е т

Так.

М а к б е т

Тихіше! Хто

В сусідній спить кімнаті?

Л е д і М а к б е т

Дональбайн.

М а к б е т

(дивлячись на свої руки)

Який жахливий вигляд мають руки!

Л е д і М а к б е т

Дурниці кажеш. Є за чим тужить!

М а к б е т

Один у сні зареготав, а другий

"Убивство!" крикнув – і вони проснулись.

А я стояв і слухав. Помолившись,

Вони заснули знову.

Л е д і М а к б е т

Хай посплять.

М а к б е т

Сказав один із них: "Помилуй, боже!"

"Амінь!" — промовив інший, ніби слуги

Впізнали руки ката. Я не зміг

На їх "Помилуй, боже!" відповісти
"Амінь!"

Л е д і М а к б е т
Не треба думати про це.

М а к б е т
Що не дало мені "амінь" промовить?
Молитви прагнув я, але "амінь"
Застряло в горлі.

Л е д і М а к б е т
Про подібні справи
Не думай, щоб не стати божевільним.

М а к б е т
Мені здалось, що крик стояв: "Не спіть!
Макбет зарізав сон!" — безвинний сон,
Що змотує в клубок турботи денні,
Вгамовує тривоги, обмиває,
Мов купіль, від трудів; бальзамом служить
Для хворої душі, а на бенкеті
Природи – краща страва на столі...

Л е д і М а к б е т
Про що ти?
М а к б е т
Дім наповнив зойк: "Не спіть!
Гламіс зарізав сон! Кавдор не буде
Віднині спать! Макбет не буде спать!"
Л е д і М а к б е т
Хто міг кричати? Мій шляхетний тане,
Не дозволяй опутати себе
Цим маренням дурним! Візьми води
І змий із рук криваві плями. Нащо
Кинджали ти приніс? Їх місце там.
Назад їх віднеси і сплячих слуг
Обмаж гарненько кров'ю.

М а к б е т
Не піду я,
Не маю сили. Те, що я зробив,

Не бачити, згадати навіть страшно.

Л е д і М а к б е т

Який ти слабодухий! Дай кинджали.

Що сплячий, що покійник – то картини.

Боятися чортів на полотні

Лиш діти можуть. Кров іще тече?

Я нею слугам вимажу обличчя,

Щоб зло на них читалося.

(Іде геть.)

Стук за сценою.

М а к б е т

Це стук?

Та що це я? Я шереха лякаюсь!

Чії криваві пальці лізуть в очі?

Ні, з рук моїх весь океан Нептуна

Не змиє кров. Скоріш вони, торкнувшись

Зеленої безодні, пофарбують

Її в червоний колір.

Повертається л е д і М а к б е т.

Л е д і М а к б е т

В мене руки

Криваві, як твої, але, на щастя,

Не полохливе серце.

Стук за сценою.

Що за стук

Біля воріт південних? Швидше в спальню!

Один лиш ківш води – і руки чисті.

І легше стане нам. Зберися з духом

І будь твердим.

Стук за сценою.

Хтось грюкає іще.

Халат свій одягни, а то побачать,

Що не лягали ми. Не піддавайся

Розгубленості.

М а к б е т

Краще б я не знав

Себе, ніж знати те, що я накоїв!
Стук за сценою.
Якби цей стук підняти міг Дункана!

Ідуть геть.

Сцена третя

Там же.
Стук за сценою.
Входить в о р о т а р.

В о р о т а р
Оце так стукають! Будь у пеклі воротар, і той би змок, обертаючи ключі!

Стук за сценою.
Стук-грюк! Хто там, заради Вельзевула? Це, напевне, фермер, що повісився, не дочекавшись врожаю. Ти вчасно прибув. Тільки запасись хусточками: попотиєш тут за свої гріхи!

Стук за сценою.
Стук-грюк! Хто там, заради диявола? О, та це дворушник, що свою присягу кидав одночасно на обидві шальки судейських терезів. Скільки людей він зрадив в ім'я господа, а на небо не може пролізти. Ну, заходь, заходь, дворушнику!

Стук за сценою.
Стук-грюк! Та хто там? А, це англійський кравець, що звузив французькі штани, щоб викроїти для себе шматок сукна. Заходь, кравче, заходь. Тут знайдеться, чим нагріти праску.

Стук за сценою.
Стук-грюк! Ніяк спокою не дадуть. Ти хто такий? Одначе, тут холоднуvато для пекла. Набридло мені бути воротарем у чорта. Напустив я сюди усякого люду із тих, що поспішають стежкою утіх на цей веселий вічний вогонь, — і досить.

Стук за сценою.
Ну зараз, зараз. Та не забудьте подякувати мені. (Відчиняє ворота.)

Входять М а к д у ф і Л е н о к с.

М а к д у ф
Пізненько ліг ти, приятелю, в постіль,
Що так заспався.

В о р о т а р. Справді, пане: ми пиячили до других півнів, а пиятика завжди викликає три наслідки.

М а к д у ф. Це які ж такі наслідки?

В о р о т а р. Як - які? Червоний ніс, мертвий сон і щедрю сечу. А от хіть вона і викликає, і відбиває: викликає бажання, та перешкоджає його задоволенню. Тому добра випивка, можна сказати, тільки й робить, що кривить душею з розпустою: збудить і знесилить, розпалить і згасить, роздражнить і обдурить, підніме, а стояти не дасть; одним словом, вона дворушничає з п'яницею доти, доки не покладе його в ліжку, не звалить на нього всю провину і не піде геть.

М а к д у ф. Тебе вона, здається, теж сьогодні звалила?

В о р о т а р. Ваша правда, пане: вино мені прямо-таки ввалилось у горлянку. Тільки це для нього добром не закінчилось: не під силу йому я виявився. Хоч збивало мене кілька раз із ніг, та я примудрився вивергнути його із себе.

М а к д у ф

Господар твій прокинувся?

Входить М а к б е т.

Його

Ми розбудили нашим стуком. Ось він.

Л е н о к с

Привіт, мій тане!

М а к б е т

Вам обом привіт!

М а к д у ф

Король вже встав?

М а к б е т

Ні, досі ще у ліжку.

М а к д у ф

Себе він розбудити наказав.

Уже пора.

М а к б е т

Я проведу тебе.

М а к д у ф

Я знаю, що солодка ця турбота,

Та все ж це - труд.

М а к б е т

Приємний труд – нам радість.

Он двері.

М а к д у ф

Я наважусь увійти.

Обов'язок це мій.

(Входить.)

Л е н о к с

Король поїде

Сьогодні?

М а к б е т

Так учора він казав.

Л е н о к с

Як шаленіла буря уночі!

Там, де я спав, знесло димар із даху,

І чули, як лунали у повітрі

Ридання, смертний стогін, голоси,

Що пророкують нам стихійні лиха

Або жорстокі смути. Сич кричав,

Земля тремтіла, ніби в лихоманці.

М а к б е т

Так, ніч була тривожна.

Л е н о к с

Не згадаю

Подібної. Щоправда, я ще юний...

Повертається М а к д у ф.

М а к д у ф

О жах! Ні передати у словах,

Ні досягнути розумом!

М а к б е т і Л е н о к с

Що сталося?

М а к д у ф

Злодійство перейшло усякі межі:

Убивця богохульний божий храм

Спаскудив і украв життя святині.

М а к б е т

Що кажеш ти? Чиє життя украв?

Л е н о к с

Життя його величності?..

М а к д у ф

У спальні

Нова Горгона вас засліпить... В мене

Немає слів... Ввійдіть туди самі.

Макбет і Ленокс входять.

Вставайте всі! На сполох бийте! Зрада!

Малькольм і Дональбайн! Прокиньтесь! Банко!

Женіть солодкий сон – прообраз смерті:

Вона прийшла сама, і суд Страшний

Уже вершиться тут! Малькольм і Банко,

Вставайте, ніби духи із могил,

На жах оцей поглянути! На сполох!

Б'є дзвін. Входить леді М а к б е т.

Л е д і М а к б е т

Що тут стряслось? Чий голос, мов труба,

Скликає всіх, що сплять у цьому домі?

Мені відповідайте!

М а к д у ф

Господине!

Я слів своїх при вас не повторю:

Жіночий слух їх витримать не зможе.

Входить Б а н к о.

О Банко, Банко! Вбито короля.

Л е д і М а к б е т

Як! В нас удома? Горе!

Б а н к о

Де б не сталося –

Жахливо це! Макдуфе, я благаю:

Скажи, що помилився, що збрехав.

Повертаються М а к б е т і Л е н о к с.

М а к б е т

Якби я вмер до цього за годину,
Моє життя було б щасливим. Нині
Для мене все на світі – пил і прах.
Немає там ні щедрості, ні слави.
Вино життя розлито. Тільки осад
На дні розбитих бочок.

Входять М а л ь к о л ь м і Д о н а л ь б а й н.

Д о н а л ь б а й н

З ким нещастя?

М а к б е т

Нещастя з вами! Всохло джерело,
Що напувало вас своєю кров'ю.

М а к д у ф

Убито батька вашого.

М а л ь к о л ь м

Хто вбив?

Л е н о к с

Напевне, слуги, що були при ньому.
Кров укривала руки їх, обличчя,
І ми знайшли у них під головами
Кинджали неотерті. Дикий погляд
Був у обох і викривав сум'яття.
Ніхто б життя довірив їм не зміг.

М а к б е т

Шкодую я тепер, що у шаленстві
Їх заколов.

М а к д у ф

Навіщо ти їх вбив?

М а к б е т

Хто лютий і тверезий одночасно?

Хто стриманий, коли несамовитий?
Ніхто! Моя розсудливість не встигла
За руку ухопить мою любов.
Дункан лежав убитий перед нами,
І кров його, мов стрічка золота,
Його поблідле тіло обвивала,
Де зяяли дві рани, як проломи,
Куди ввірвалась смерть. Його убивці,
Фарбовані у колір ремесла,
Ще спали під дверима. Їх кинджали
Були в крові, засохлій мов кора.
Хто міг би стримать свій порив шалений?
Чиє гаряче серце не бажало б
Свою любов і вірність довести?

Л е д і М а к б е т
Допоможіть!

М а к д у ф
Погано господині!

М а л ь к о л ь м
(тихо Дональбайну)
А ми чому з тобою мовчимо,
Хоча по нас ударило нещастя?

Д о н а л ь б а й н
(тихо Малькольму)
Про що нам говорити тут, де смерть
З'явиться може з кожної щілини?
Тікаймо швидше звідси. Наші сльози
Іще не накіпили.

М а л ь к о л ь м
(тихо Дональбайну)
І скорботу
Повинні мовчки приховати ми.

Б а н к о
Допоможіть, будь ласка, непритомній!

Леді Макбет несуть геть.
Ходімо, одягнемоя. А після
Розслідувати мусимо злочинство.
Нас мучають і сумніви, і страх.
Надіюсь я на божу допомогу,
Тому не побоюся кинуть виклик
Підступному й безвісному убивці.

М а к д у ф

І я.

У с і

Ми всі.

М а к д у ф

Озбройтеся, одягніться

І в залі знов збирайтеся.

У с і

Гаразд.

Усі, крім Малькольма і Дональбайна, ідуть геть.

М а л ь к о л ь м

Що нам робить? Не з ними ж залишатись.

Лиш брехунам показувати легко

Свою печаль. Я в Англію поїду.

Д о н а л ь б а й н

А я тоді - в Ірландію. Потрібно

Нам розділити долі. В цьому замку

За посмішкою кожною - кинджал.

І чим за кров'ю ближча нам людина,

Тим більше крові нашої бажає.

М а л ь к о л ь м

Коли летить отруєна стріла,

Не варто підставляти власні груди.

Не гаймося! Скоріше у сідло

І від'їжджаймо! Тут не до прощання.

Не злодій той, хто сам себе украв

І тим життя від смерті врятував.

Ідуть геть.

Сцена четверта

Під стінами замку Макбета.

Входять Р о с с і с т а р и й.

С т а р и й

Я пам'ятаю років сімдесят.

Набачився і дивного, й страшного.

Але усе – дурниці, в порівнянні

З цією ніччю.

Р о с с

Діду, подивись:

Збентежене діяннями людськими,

Затьмарило криваву сцену небо.

За часом – день, та ніч закрила сонце.

Всесильна ніч? Чи засоромивсь день,

Який в пітьмі сховав земне обличчя,

Щоб промені його не цілували?

С т а р и й

Усе довкола дивно суперечить

Природі звичній. Так, наприклад, сокіл,

Господар недосяжних нам висот,

Зненацька був розтерзаний совою

Минулого вівторка.

Р о с с

Як не дивно,

Та правда це. А коні короля,

Його прудкі улюбленці, збісились,

Свої зламали стійла і втекли,

Немов з людьми взялись ворогувати.

С т а р и й

І, кажуть, в шалі гризлись між собою?

Р о с с

Я сам був свідком.

Входить М а к д у ф.
Он іде Макдуф.
Ну, що нового в світі?

М а к д у ф
Сам не бачиш?
Р о с с
Чи вже відомо, хто убив монарха?

М а к д у ф
Здається, ті, кого убив Макбет.

Р о с с
Яка їм з того користь?

М а к д у ф
Підкупили,
Напевне, їх. Малькольм і Дональдбейн,
Сини Дункана, потайки втекли.
Тепер підозра падає на них.

Р о с с
І це також природі суперечить.
О честолюбство! О жадоба влади!
Ти пожираєш те, чим ти живеш!
Здається, бути королем Макбету.

М а к д у ф
Його вже оголошено монархом.
У Скон коронуватись він поїхав.

Р о с с
Де тіло короля?

М а к д у ф
Перевезли
На острів Колум-Кілл до усипальні,
Де спочивають пращури його.

Р о с с
Поїдеш ти у Скон?

М а к д у ф
О ні, кузене,
Я - в Файф.
Р о с с
А я - туди.

М а к д у ф
Бувай здоровий.
Та перше, ніж обнову одягати,
Подумай, чи не будеш жалкувати?

Р о с с
Прощай, старий.

С т а р и й
Благослови, Господь,
І вас, і всіх, що хочуть разом з вами,
Щоб стали вбивства добрими ділами.

Ідуть геть.

ДІЯ ТРЕТЯ

Сцена перша

Форрес. Палац.
Входить Б а н к о.

Б а н к о
Ти все тепер: Гламіс, Кавдор, король.
Зробився тим, чим відьми віщували;
Хоча боюсь, що виграв ти нечисто.
Але корона не твоїм нащадкам
Обіцяна. Бо коренем і батьком
Для низки королів повинен стати
Не ти, а я. Якщо віщунки ті
Все знають (бо твою вгадали долю),
Якщо вони тебе не обдурили,
То чом я їм не вірити повинен
І відмовлятись від своїх надій?..

Сурми. Входять М а к б е т і л е д і М а к б е т
у королівських мантиях, Л е н о к с, Р о с с,
л о р д и, л е д і і почет.

М а к б е т
Ось найдорожчий гість!

Л е д і М а к б е т
Якщо б його
Забули ми, то хибою такою
Велике наше свято зіпсували б.

М а к б е т
Вечерю ми влаштовуємо нині,
Відвідати запрошуємо вас.

Б а н к о
Лиш накажіть, володаре. Навіки
Мене ланцюг обов'язку скував
Із вами.
М а к б е т
Вдень ви їдете кудись?

Б а н к о
Так, їду.
М а к б е т
Жаль. Хотів би я почути
Завжди відверту й мудру вашу думку
Сьогодні на нараді. Доведеться
Відкласти це. Повернетесь коли?

Б а н к о
Надіюсь до вечері повернутись.
Якщо ж пристане кінь, то доведеться
Позичити часину і у ночі.

М а к б е т
Не запізниться тільки на бенкет.

Б а н к о
Я встигну, мій володаре.

М а к б е т

До нас

Дійшли чутки про небожів кривавих.

В Ірландії і в Англії сховавшись,

Вони в убивстві батька не зізнались

І вигадки безглузді розпускають,

Що сіють скрізь сум'яття. Та про це

Ми завтра поговоримо на раді

І про державні справи. Прощайте.

До вечора. Чи їде з вами син?

Б а н к о

Так, їде; і потрібно поспішати.

М а к б е т

Хотів би щиро доручити вас

Легким на ноги і надійним коням.

Щаслива путь!

Банко їде геть.

До сьомої години

Усі ви вільні. Ваше товариство

Іще милішим буде нам сьогодні,

Коли ми вдень побудемо одні.

Прощайте! До вечері. З вами бог!

Усі, крім Макбета і одного слуги, ідуть геть.

Послухай-но, з'явилися ті люди?

С л у г а

Так, мій король. Чекають за ворітьми.

М а к б е т

Веди сюди їх.

Слуга виходить.

Стати королем

Іще півділа. Треба міцно стати.

Страх перед Банко мучає мене.

В його природі є щось королівське,

Що викликає острах. Він відважний

І має розум, що його веде

Прямим шляхом до обраної цілі.
Кого з людей боюся? Лиш його.
Мій геній він пригнічує, як геній
Антонія гнітив постійно Цезар.
Відьом, що королем мене назвали,
Спитав про себе він, і нарекли
Вони його засновником родини
Майбутніх королів. Це значить: я
Ношу на голові вінець безплідний
І непотрібний скіпетр – у руці.
Не сину передам його, а вирве
Його чужа рука. Якщо це так,
Згубив я душу для нащадків Банко,
Убив Дункана доброго для них
І злістю я наповнив чашу миру
Лише для них! Віддав безсмертний скарб
Людського роду ворогу для того,
Щоб трон дістався їм, онукам Банко!
Ну ні! Спочатку з долею своєю
Я поборюсь не на життя – на смерть! –
Гей, хто там?
Входить с л у г а з двома в б и в ц я м и.
За дверима почекай.
Тебе покличу я.
Слуга виходить.
Це ви зі мною
Учора говорили?

П е р ш и й в б и в ц я
Так, мілорде.
М а к б е т
Чи ви слова обдумали мої?
Чи впевнились, що у нещастях ваших
Не винен я, як ви чомусь вважали,
А тільки він? Я докази навів,
Як вас ввели в оману, розорили,
І хто тому причина. Навіть дурень
Чи божевільний міг би зрозуміти
З моїх відвертих слів: це – справа Банко!

Д р у г и й в б и в ц я

Володаре, ви нам відкрили очі.

М а к б е т

Та я пішов і далі, бо позвав
Повторно вас. Чи ви такі терплячі,
Що кривднику прощаєте образи?
Шануєте ви так Святе Письмо,
Що молитесь за нього й за сімейство,
Хоч він вас гне додолу і грабує
І вас, і ваших ближніх?

П е р ш и й в б и в ц я

Ні, ми – люди.

М а к б е т

За списком ви вважаєтесь людьми.
Так спаніелів, пуделів, вівчарок,
Хортів і шавок – всіх гуртом зовуть
Собаками, хоча ціна їм різна.
Є серед них ліниві і проворні,
Для полювання і сторожування,
І відповідно якостям, якими
Їх наділила матінка-природа,
Крім родового імені – собака –
Іще й породу додаємо ми.
З людьми так само. І якщо у списку
Займаєте ви місце не з останніх,
Скажіть – і ви одержите роботу,
Що буде вам до серця і мені.
Ви ворогові зможете помститись
І разом заслужити нашу вдячність,
Тому що хворі ми, допоки Банко
Живий. Одужать зможем, як помре.

Д р у г и й в б и в ц я

Володаре, дісталось від людей
Мені ударів стільки, що готовий
На все, щоб їм помститись.

П е р ш и й в б и в ц я

Я також.

Засмиканий я долею. І згоден

Своє життя поставити на карту,
Щоб виправить чи втратити його.

М а к б е т

Ви знаєте, що ворог – Банко?

О б и д в а в б и в ц і

Так.

М а к б е т

Для мене він також – заклятий ворог,
І кожен крок його шляху земного
Встромляється, мов ніж, в моє життя.
Я міг би Банко знищити відкрито,
Для цього в мене воля є і сила,
Та нерозумно це. Не хочу втратити
Я наших спільних друзів. Я повинен
Любов їх зберегти, а доведеться
Ридать над тим, кого я сам убив.
Поважні є причини приховати
Від натовпу цю справу, ось чому
Я доручаю вам її.

Д р у г и й в б и в ц я

Готові,

Володаре, на все.

П е р ш и й в б и в ц я

Хоча б життя...

М а к б е т

Доволі. Я рішучість вашу бачу
І за годину сповіщу вам точно,
Де і коли у засідку вам сісти,
Щоб з певністю його підстерегти.
До ночі з ним потрібно покінчити,
Подалі від палацу, щоб підозри
На мене не упали. З ним поїде
І син його, неповнолітний Флієнс,
Який повинен зникнути також.
Нехай і він розділить долю батька,
Щоб знов не повертатися до цього.
Вирішуйте. Я зараз надійду.

О б и д в а в б и в ц і
Ми зважились, володаре.

М а к б е т
Нарешті.
Я вас покличу. Поки що ідіть.

Вбивці виходять.

Торги скінчились. Банко, почекай,
Іще сьогодні ти потрапиш в рай.
(Іде геть.)

Сцена четверта

Палац.
Входять л е д і М а к б е т і с л у г а.

Л е д і М а к б е т
Поїхав Банко?

С л у г а
Так, поїхав, пані,
Та має ще до ночі повернутись.

Л е д і М а к б е т
Піди до короля і передай,
Що хочу я із ним поговорити.

С л у г а
Так, пані.
(Виходить.)

Л е д і М а к б е т
Перемозі гріш ціна,
Як не дає нам радості вона.
І краще бути вбитим, ніж убити
І у тривозі невідступній жити.

Входить М а к б е т.
Навіщо, чоловіче, ти постійно

У роздумах гірких? Твої думки
Повинні би померти разом з тими,
Про кого мислиш. Запізнілий жаль
Минулого не верне. Що зробили,
Того не переробиш, друже мій.

М а к б е т

Змію ми розрубали, та не вбили.
Шматки її зростуться, щоб страхати
Тим самим зубом нашу кволу злість.
Скоріше розпадеться та основа,
Яка тримає цей і той світи,
Ніж буду я тремтіть від снів жахливих
І з острахом удень жувати хліб.
Ні, краще в гроб лягти, як той, що став
Покійником, щоб ми здобули спокій,
Ніж мучитись постійно у нестямі
Тортурів духу. Міцно спить Дункан,
Забувши про життєву лихоманку.
Своє зробила зрада: ані сталь,
Ані отрута, ані бунт, ні війни
Його вже не схвилюють.

Л е д і М а к б е т

Заспокойся,
Мій чоловіче, проясни свій зір,
Веселим будь сьогодні із гостями.

М а к б е т

Я буду, тільки й ти розвеселись.
Найбільше будь привітною до Банко.
Зігрій його ласкавими словами
І поглядом. Хай лестоців потік
Вінець наш соромливо обмиває,
Під маскою обличчя приховавши
Те, що нуртує в серці.

Л е д і М а к б е т

Ах, облиш!

М а к б е т

О, мозок мій обсіли скорпіони,

Бо ще живі, дружино, Банко й Флієнс!

Л е д і М а к б е т

Та смертними створила їх природа.

М а к б е т

На наше щастя, їх тіла вразливі.

Тож веселімось: перш ніж пролетить

Кажан вухатий у склепінні храму

І прогуде в повітрі сонний жук

У ніч на поклик чорної Гекати,

Здійсниться щось жахливе.

Л е д і М а к б е т

Що здійсниться?

М а к б е т

Будь краще у невіданні, голубко,

Щоб порадіти потім. Ніч, прийди!

Хай співчутливий день закриє очі.

Нехай рука кривава і незрима

Порве кайдани хирої душі.

Тьмяніє світло. Ворон в ліс туманний

Вже полетів. Заснули сили дня,

За здобиччю виходять слуги ночі:

І вовкулак, і відьма з помелом.

Хто злом почав, той і закінчить злом.

Ходімо. Потім все ти зрозумієш.

Ідуть геть.

Сцена третя

Парк біля палацу.

Входять троє в б и в ц і в.

П е р ш и й в б и в ц я

А хто тебе прислав сюди?

Т р е т і й в б и в ц я

Макбет.

Д р у г и й в б и в ц я

Не вірити тобі підстав немає:

Ти знаєш все в подробицях, що мусим
Зробити ми.

П е р ш и й в б и в ц я
Ну, що ж? Лишайся з нами.
Погасла вже на заході зоря,
І запізнілий вершник підганяє
Свого коня. Недовго вже чекати
Тих, що потрібні нам.

Т р е т і й в б и в ц я
Тихіше! Тупіт!
Б а н к о
(за сценою)
Вогню мені!

Д р у г и й в б и в ц я
Напевне, це вони.
Усі, кого скликали на вечерю,
Уже в палаці.

П е р ш и й в б и в ц я
Повернули коні.

Т р е т і й в б и в ц я
Їх повели в обхід. Це більше милі.
А він, як всі, до замкових воріт
Ітиме пішки.

Д р у г и й в б и в ц я
Подивіться, світло!
Входять Б а н к о і Ф л і е н с
із смолоскипами.
Т р е т і й в б и в ц я
Так, це вони.

П е р ш и й в б и в ц я
Дружніше!

Б а н к о
Буде дощ.
П е р ш и й в б и в ц я
Уже пішов!

Убивці кидаються на Банко.
Б а н к о
Рятуйся, сину! Зрада!
Біжи й помстись за мене! – Підлий раб!
(Вмирає.)

Флієнс тікає.
Т р е т і й в б и в ц я
Хто загасив вогонь?

П е р ш и й в б и в ц я
Навіщо світло?
Т р е т і й в б и в ц я
Тут лиш один лежить. А син утік.

Д р у г и й в б и в ц я
Ех, схибили ми трохи.

П е р ш и й в б и в ц я
Що ж робити?
Ходімо і розкажемо про все.

Ідуть геть.

Сцена четверта

Парадна зала у палаці.
Стіл, накритий для бенкету.
Входять М а к б е т, л е д і М а к б е т,
Р о с с, Л е н о к с, л о р д и і с л у г и.

М а к б е т
Самі місця займайте. Нам усі
Ви бажані.

Л о р д и

Володаре, спасибі.

М а к б е т

Господарем гостинним хочу бути:
Я разом з вами сяду. Господиня
Почесне місце займе і звідтіль
Нас в добрий час ласкаво привітає.

Л е д і М а к б е т

Я прошу вас, володаре, за мене
Сердечним словом привітати друзів.

П е р ш и й в б и в ц я з'являється в дверях.

М а к б е т

Вони всім серцем дякують тобі
З обох боків столів. Між ними сяду,
І вип'ємо ми чашу кругову.
Ну, веселіш!
(Підходить до дверей.)
В крові твоє обличчя.
В б и в ц я
То не моя. Це кров сердеги Банко.

М а к б е т

Їй краще бути на тобі, ніж в ньому.
Ти покінчив із ним?

В б и в ц я

Живцем зарізав.

М а к б е т

Ти горлоріз відмінний, та не гірший
І той, хто це із Флієнсом зробив.
Якщо це ти, нема тобі ціни.

В б и в ц я

На жаль, утік і врятувався Флієнс.

М а к б е т

(на бік)

Я хворий знов, хоч був уже здоровим

І цілісним, як мармур, непорушним,
Неначе скеля, вільним, як повітря.
Я знову підлим сумнівом і страхом
Пригнічений, пов'язаний, закутий. –
Та чи убитий Банко?

В б и в ц я
У канаві
Лежить він. Двадцять ран на голові,
І кожна з них – смертельна.

М а к б е т
Що ж, спасибі
Хоча б за це.
(на бік)
Роздавлена змія,
Та змієня прокляте уціліло.
У ньому згодом визріє отрута,
Хоча воно іще беззубе. – Йди,
Зустрінемося завтра.

Вбивця виходить.

Л е д і М а к б е т
Ви забули
Своїх гостей, володаре. Бенкет
Від платної вечірки відрізняє
Люб'язність і гостинність. Адже їсти
Зручніше вдома. Гості сподівались
На щирість і привітність, без яких
І стіл їм прісний.

М а к б е т
Справедливий докір!
(до гостей)
Будь ласка, пригोщайтесь на здоров'я!

Л е н о к с
Вертайтеся до столу, наш король.

З'являється п р и в и д Б а н к о

і сідає на місце Макбета.

М а к б е т

Весь цвіт країни був би тут, якби
Не запізнився доблесний наш Банко.

Я сподіватись хочу, що не сталося
Із ним біди.

Р о с с

Хоч він порушив слово,
Пробачте ви йому. Вшануйте нас,
Володаре, вертайтеся до столу.

М а к б е т

Мені немає місця.

Л е н о к с

Як! А це?

М а к б е т

Де саме?

Л е н о к с

Тут, володаре. Що з вами?

М а к б е т

Хто це зробив?

Л о р д и

Про що ви, наш король?

М а к б е т

Тобі мене не викрити. Трясеш
Даремно ти скривавленим волоссям.

Р о с с

Вставаймо, лорди: хворий наш король.

Л е д і М а к б е т

Сидіть, будь ласка, друзі. Це у нього
Іще з дитинства. Приступи не довгі,
І за хвилину прийде він до тям.

На нього не дивіться: гнів і лють

Це викличе, продовживши припадок.
Без нього бенкетуйте.
(до Макбета)
Хто ти? Баба?
М а к б е т
Ні, чоловік відважний, бо дивлюсь
На те, чого злякався б і диявол.

Л е д і М а к б е т
Не говори дурниць! Твій страх тобі
Намалював картину неймовірну,
Як той кинджал в повітрі, що повів
Тебе у спальню бідного Дункана.
Тремтіти так і зображати жах
Лиш дітям личить від казок бабусі
Зимою біля вогника. Соромся!
Облиш свої гримаси! Та невже
Злякався ти порожнього стільця?

М а к б е т
Поглянь сюди! Вдивись! Ну, що ти скажеш? –
Якщо ти зміг кивнути, говори.
Коли могили шлють мерців на землю,
Хай кладовищем служить нам утроба
Жадібного шуліки.

Привид Банко зникає.

Л е д і М а к б е т
З глузду з'їхав!
М а к б е т
Він був тут, присягаюсь!

Л е д і М а к б е т
Посоромся!
М а к б е т
Завжди лилася кров, коли закон
Іще не правив древнім диким світом.
І потім відбувалися убивства,
Які жахали слух. Але тоді,
Було, розтروщать череп у людини –

І тут всьому кінець. Тепер покійник,
Хоч двадцять ран на черепі, встає
І з місця нас зганяє. Це страшніше,
Аніж саме убивство.

Л е д і М а к б е т
Мій король,
На вас чекають гості.
М а к б е т
Вибачайте,
Забув про вас. Та не дивуйтесь, друзі,
Моїй хворобі. Я для вас безпечний.
Усі домашні звикли до припадків.
Тепер я сяду. Хай наллють вина,
Я вип'ю за здоров'я всіх присутніх
І за здоров'я Банко, що мене
Так засмутив відсутністю своєю.
За нього і за вас!

Привид Банко повертається.

Л о р д и
Здоров'я вам!

М а к б е т
Розвійся димом! Згинь! Вернись у землю!
Застигла кров твоя і мозок висох,
Незрячий погляд твій, хоч ти не зводиш
Його із мене.

Л е д і М а к б е т
Вибачайте, пери,
За те, що, хоч і звична нам вона,
Його недуга зіпсувала свято.

М а к б е т
Я все посмію і на все піду.
З'явись мені у будь-якій личині –
Як грізний носоріг чи тигр гірканський,
Або ведмідь кошлатий із Росії –
Не затремчу я ні єдиним нервом;

Воскресни і поклич на поєдинок
В пустелю і, якщо я сторопію,
Дівчиськом полохливим назови.
Згинь, привиде! Облиш мене!

Привид Банко зникає.
Пішов.
Я знову чоловік. Сідайте, лорди.

Л е д і М а к б е т
Ви слабістю своєю засмутили
Веселий наш бенкет.

М а к б е т
Хіба таке
Мине без сліду, ніби хмарка влітку?
Не впізнаю себе, коли дивлюся,
Як можеш ти сприймать подібні речі
Спокійно, не втрачаючи рум'янцю,
Тоді як в мене полотніють щоки
Від жаху цих видінь.

Р о с с
Яких видінь?
Л е д і М а к б е т
Я вас прошу, не говоріть із ним.
Йому все гірше. Злять його питання.
Розходьтесь без усяких церемоній.
Прощайте.
Л е н о к с
Побажаємо здоров'я
Ми нашому монарху.

Л е д і М а к б е т
Надобраніч!

Всі, крім Макбета і леді Макбет, ідуть геть.

М а к б е т
За кров'ю він з'являвся... Кров – за кров!
Було колись, що рухалось каміння,

Дерева говорили; за польотом
Зловісних птахів – галок і ворон –
Відшукували авгури убивцю,
Де б не ховався той. Котра година?

Л е д і М а к б е т
Уже на ранок повернула ніч.

М а к б е т
Що скажеш ти про те, що на бенкеті
Не був Макдуф?

Л е д і М а к б е т
Ти посилав за ним?

М а к б е т
Не посилав, та дещо я дізнався.
Я підкупив, як скрізь у замках знаті,
Його слугу. А завтра на світанку
Знайти я хочу тих сестер-провісниць.
Хай більше скажуть. Будь що буде, я
Дізнаюся про все, хоч би й найгірше.
Усі для мене засоби бажані:
Я так загруз уже в кривавій твані,
Що йти до краю маю я охоту,
Аніж назад вертати по болоту.
Ще мозок план жорстокий розробляє,
А вже рука здійснити поспішає.

Л е д і М а к б е т
Лягай-но краще: сон – бальзам природи.

М а к б е т
Лягаймо, щоб позбутись недогоди.
Нехай мій жах тебе вже не хвилює:
В подібних справах досвіду бракує.

Ідуть геть.

Сцена п'ята

Степ. Грім.

Входять т р и в і д ь м и. Назустріч їм – Г е к а т а.

П е р ш а в і д ь м а

Що сталося? Ти не в гуморі, Гекато?

Г е к а т а

Я зла на вас, зухвалі і уперті!

Як ви могли про таємниці смерті,

Свої не стримавши роти,

Макбету все розповісти,

Не втаємничивши в діла

Хоча б мене, царицю зла,

Що вас навчила ворожбі

На шкоду людям і собі?

Він надто гоноровий сам,

Не буде він служити вам.

А зло він робить лиш тому,

Що влади хочеться йому.

На ранок, у досвітній час,

Макбет шукати прийде вас,

Де, пеклом взятий у полон,

В безодню рине Ахерон.

Спитає долю вас владар.

Готуйте посуд і відвар.

Мені також не прилягти,

Бо треба ж вам допомогти:

Я полечу в нічну пітьму

І з рогів місячних візьму

Краплини, що висять на них,-

Джерела чисті рос земних,-

Із зіллям їх пережену

І духів споювать почну.

А тим не треба й говорити,

Як їм Макбета обдурить.

Заплутавшись у їх словах,

Зневажить долю він і страх.

І їх запевнення тверде

Його до смерті приведе.

За сценою музика і співи: "Поспішай, поспішай!"

Мені пора. Дух, що чергує нині,
Вже прилетів за мною на хмарині.
(Іде геть.)

П е р ш а в і д ь м а
Світанок недалеко. Поспішаймо!

Ідуть геть.

Сцена шоста

Форрес. Палац.
Входять Л е н о к с та інший л о р д.

Л е н о к с
Ви у словах розвинули мій натяк,
Але зробіть і висновок тепер.
Все склалось якось дивно. Перш за все,
Макбет оплакав доброго Дункана.
Невдовзі Банко йшов крізь парк в пітьмі
І вбитий був. А хто убивця? Флієнс, —
Бо він утік. Не треба пізно їздить.
Хто вчинок Дональбайна і Малькольма,
Що вбили батька рідного підступно,
Не назове злодійством дивовижним?
А як тужив Макбет! І недарма
Він тут же вбив у гніву і нестямі
Двох винуватців-слуг, що спали п'яні.
Як благородно це! І як розумно:
Усі були б обурені, якби
Ці люди заперечили провину.
Все склалось так доладно у Макбета,
Що, думаю, якби синів Дункана
Спіймав би він (не доведи, господь!),
Він показав би, як вбивати батька!
І Флієнсу - також! Але тихіше!
Бо за прямі слова і за відмову
З'явитись до Макбета на бенкет
Макдуф тепер в опалі у тирана.
Не чули, де він?

Л о р д

Старший син Дункана,
Позбавлений престолу, відшукав
Притулок при англійському дворі
І був благочестивим Едуардом
Так прийнятий, немов би він не втратив
Своєї честі. Вслід за ним Макдуф
Утік туди ж, до короля святого,
Просить його, щоб войовничий Сивард
З Нортумберленду руку допомоги
Нам простягнув, і за його підтримки
Та з милості господньої змогли ми
Спокійно їсти хліб, ночами спати,
Кинджала на бенкеті не боятись
І честю не платити за життя.
Макбет, почувши це, ошаленів
І до війни почав приготування.

Л е н о к с

Хіба не звав до себе він Макдуфа?

Л о р д

Так, звав, та той відрізав: "Не поїду!",
На що гінець крізь зуби процідив:
"Чекай, ще доведеться жалкувати!" —
І геть пішов.

Л е н о к с

Напевне, недарма
Триматися подалі від Макбета
Старається розсудливий Макдуф.
Нехай веде його господній ангел
До двору Едуарда, щоб скоріше
Вернулась благодать у рідний край,
Змордований злочинною рукою.

Л о р д

Про це також постійно я молюсь.

Ідуть геть.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Сцена перша

Печера. Серед неї казан, що кипить.

Грім. Входять т р и в і д ь м и.

П е р ш а в і д ь м а

Кіт строкатий тричі нявкнув.

Д р у г а в і д ь м а

Їжачок вчетверте форкнув.

Т р е т ь я в і д ь м а

Крикнув чорт: "Пора, пора!"

П е р ш а в і д ь м а

Нумо, сестри, у танок!

Хай скипає казанок.

Не петрушку і не кріп,

Першу – жабу у окріп,

Що на цвинтарі під хмизом

Набивала пащу слизом.

У с і в і д ь м и

(разом)

Вийся, полум'я, скачи!

Зілля, прій! Казан, бурчи!

Д р у г а в і д ь м а

Вслід за жабою мерщій

Сипте жир болотних змій,

Вуха й крила кажана

Кидайте до казана,

Хвіст вужа і дзьоб сови

У окріп жбурляйте ви.

Приготуємо відвар,

Щоб творить пекельний чар.

У с і в і д ь м и

(разом)

Звийся, полум'я, скачи!

Дужче, зілля, клеючи!

Т р е т я в і д ь м а

Зуб акули, жовч козла,
Гілка тиса, що була
Потай зрізана в пітьмі,
Труп дитини, що в тюрмі
Придушила шльондра-жінка,
Жида грішного печінка,
Ніс татарський, губи турка,
Прах ворожки, чорна курка,
Тигра товчені кістки,
Вовчі ікла і кишки,
Ще й цикута на приправу
Нам дадуть відвар на славу.

У с і в і д ь м и

(разом)

Звийся, полум'я, скачи!
Дужче, зілля, клеочи!

Д р у г а в і д ь м а

З павіана кров цідіть
І відвар уже студіть.

Входить Г е к а т а з трьома іншими відьмами.

Г е к а т а

Добре. Дякую я вам!
Нагороди всім роздам.
Тож ведіть і цих жінок,
Наче ельфів, у танок,
Доки стигне казанок.

Музика і співи за сценою:

"Духи чорні, духи білі..." і т.д.
Геката йде геть.

Д р у г а в і д ь м а

Щось у мене ниють кості.
Хтось іде до нас у гості.
Гак, з петлі злети
І його впусти.

Входить М а к б е т.

М а к б е т

Гей, зупиніться, відьми опівнічні,

Що робите ви тут?

В с і в і д ь м и

(разом)

Важливу справу.

М а к б е т

Хоч де б знання свої ви здобули,

Я ними заклинаю вас надати

Мені правдиву відповідь. Нехай

Вона примусить вихори шалені

З церков дахи зривати, хвилі моря –

Скипати і ковтати кораблі,

Хліба – лягти, дерева – поламатись,

Фортеці – впасти на свою сторожу,

Палаци й піраміди – до землі

Схилитися чолом, щоб у природі,

Знесилившись, припинило руйнування,

Я вас прошу мені сказати правду.

П е р ш а в і д ь м а

Кажі!

Д р у г а в і д ь м а

Питай!

Т р е т я в і д ь м а

Ми відповідь дамо.

П е р ш а в і д ь м а

Чекаєш ти на відповідь від нас,

Чи від мудріших?

М а к б е т

Кличте якнайстарших.

П е р ш а в і д ь м а

Хай скипає на вогні

Піт убивці, кров свині,

Що пожерла свій приплід.

У с і в і д ь м и

(разом)

Привид приви́ду услід

Хай по черзі прийдуть в світ!

Грім.

З'являється п е р ш и й п р и в и д: голова в шоломі.

М а к б е т

Скажи мені...

П е р ш а в і д ь м а

Питання недоречне:

Його він знає. Слухай і мовчи!

П е р ш и й п р и в и д

Для тебе небезпечний Файфський тан.

Макдуфа бійся, щоб не втратить сан.

(Зникає.)

М а к б е т

Що ж, дякую! Пересторога вчасна.

Мене ти зрозумів, але скажи...

П е р ш а в і д ь м а

Наказувати привидам не можна.

Ось другий. Він сильніший, аніж той.

Грім.

З'являється д р у г и й п р и в и д: скривавлений малюк.

Д р у г и й п р и в и д

Макбете, слухай!

М а к б е т

Мав би я три вуха,

То слухав би відразу усіма.

Д р у г и й п р и в и д

Кривавим будь, відважним і сміливим:

Для ворогів ти будеш невразливим.

Хто жінкою народжений на світ,
Того тобі боятися не слід.
(Зникає.)

М а к б е т
Живи, Макдуфе! Можна не бояться.
Та ні, щоб мати впевненість і спокій,
Вступлю я краще з долею в союз.
І ти помреш, щоб страх я звав брехнею
І міцно спав назло усім громам.

Грім.
З'являється т р е т і й п р и в и д:
дитя в короні, з гілкою в руці.
Хто це дитя? Нащадок королівський?
У нього на чолі, як символ влади,
Лежить корона...

В с і в і д ь м и
(разом)
Слухай і мовчи!
Т р е т і й п р и в и д
Сміливий будь, як лев. Пуста тривога,
Коли обступить військ чужих облога.
Аж поки ліс Бірнамський їм услід
На Дунсинан не рушить у похід,
Макбет незламний.
(Зникає.)

М а к б е т
Ні, тому не бути!
Стволи дерев із місця не зіпхнути.
Не наймеш їх, як військо, хай вам біс!
Спокійний будь: стоїть Бірнамський ліс.
Радій і знай: не втративши вінця,
Земним шляхом ти пройдеш до кінця.
Але іще питання я задам:
Скажіть мені, раз все відоме вам,
Чи зійде потім на престол держави
Рід Банко?
У с і в і д ь м и

(разом)

Ні про що вже не питай!

М а к б е т

Відповідайте, відьми, бо навіки

Я можу вас проклясти! – Що це сталося?

Куди казан подівся? Що за звуки?

Гобої.

П е р ш а в і д ь м а

З'явіться!

Д р у г а в і д ь м а

З'явіться!

Т р е т я в і д ь м а

З'явіться!

П е р ш а в і д ь м а

Честолюбне серце раньте

І в п'їтму безмовно каньте!

З'являються п р и в и д и: вісім королів,
останній із дзеркалом в руці; за ними – Банко.

М а к б е т

Занадто схожий ти на привид Банко.

Згинь! Твій вінець засліплює мене.

І другий має золоту корону,

І третій також... Відьми біснуваті!

Навіщо показали їх? Четвертий!

Лиш Судний день ланцюг їх перерве?

Іще один! Вже сьомий! З мене досить!..

Ось восьмий. Він із дзеркалом, в якому

Я бачу інших довгий ряд. І дехто

Потрійний скіпетр має у руці.

Жахливий вигляд! Привиди не брешуть.

Бо даремно ж з посмішкою Банко

Як на нащадків дивиться на них.

Хіба не так?

П е р ш а в і д ь м а

Звичайно, так.

Та не засмучуйся, дивак.
У коло, сестри! Звеселим
Макбета танцем запальним!
Нехай повітря забринить,
Ви закружляєте за мить,
Щоб гість наш потім не казав,
Що в нас він мало шани мав.

Музика.
Відьми танцюють, потім зникають.

М а к б е т
Куди пропали відьми? – Хай проклятим
В календарях залишиться цей день!
Гей, люди!

Входить Л е н о к с.
Л е н о к с
Що накажете, мілорде?

М а к б е т
Ти відьом тут не бачив?

Л е н о к с
Ні, не бачив.
М а к б е т
Не розминався з ними?

Л е н о к с
Ніби, ні.
М а к б е т
Чума на них і вітер, що поніс їх!
Прокляття тим, хто може їм повірить!
Я чув, іржали коні. Хто приїхав?

Л е н о к с
Зі звісткою примчали два гінці,
Що в Англію утік Макдуф.

М а к б е т
Утік?

Л е н о к с

Так, мій король.

М а к б е т

(на бік)

Ти випередив, часе,

Мій план жахливий. Здійснення повинне

Іти пліч-о-пліч з задумом летючим,

Бо зникне він. Віднині те, що в серці

Народиться, негайно і зроблю.

Щоб справою своєю вінчати думку,

Я для початку нападу на Файф,

Візьму Макдуфів замок, повбиваю

Його дружину і його дітей,

Вогню й мечу віддам рідню і челядь.

Та марно нахваляться – річ невдала.

До справи, щоб рішучість не пропала!

Облишмо чарування. – Де гінці?

Веди мене до них.

Ідуть геть.

Сцена друга

Файф. Замок Макдуфа.

Входять л е д і М а к д у ф, її с и н і Р о с с.

Л е д і М а к д у ф

Що він зробив, щоб довелось тікати?

Р о с с

Міледі, потерпіть.

Л е д і М а к д у ф

А він терпів?

Ця втеча є безумство. Бо не вчинки,

А страх веде до зради.

Р о с с

Як нам знати,

Чи винна тут розсудливість, чи страх?

Л е д і М а к д у ф

Розсудливість? Лишить напризволяще
Дітей, дружину, володіння, замок
І зникнути? Природні почуття
Зробити так людині не дозволять.
Він нас не любить! Щонайменша пташка
І та без бою не віддасть сові
Гніздо із пташенятами своїми.
Яка вже тут любов? Один лиш страх.
Як можна це розсудливістю звати?

Р о с с

Кузино мила, не судіть суворо.
Ваш чоловік досвідчений, розумний
І знає, що до чого. А мені
Мовчати краще. Час тепер страшний.
Не зрадивши, ми боїмося зрадить
І тремтимо із підсвідомим жахом,
Немов би нас у штормовому морі
Носила буря. Я прощаюсь з вами,
Та скоро я навідаюсь до вас.
Такій годині довго не тривати –
Поверне на старе або впаде.
Небоже милий, бог тебе врятує.

Л е д і М а к д у ф

Він – сирота при батькові живому.

Р о с с

Дурним я був би, залишившись тут:
Мені – опала, вам же – небезпека.
Прощайте!
(Іде геть.)

Л е д і М а к д у ф

Вмер твій батько, мій синочку.
Що станеться? І чим ти будеш жити?

С и н

Тим, чим пташки.

Л е д і М а к д у ф

Червою? Мошкарою?

С и н

Чим доведеться, мамо, як вони.

Л е д і М а к д у ф

О, бідне пташенятко! Та невже

Ти не боїшся ні сільця, ні сітки?

С и н

Таж бідних пташенят ніхто не ловить.

Що не кажи, а батько мій живий.

Л е д і М а к д у ф

Для нас помер. Де знайдеш ти нового?

С и н

А де собі добудеш чоловіка?

Л е д і М а к д у ф

Я їх куплю хоч двадцять на базарі.

С и н

Щоб потім перепродувати їх?

Л е д і М а к д у ф

Говориш ти розумно, мій синочку,

А для такого віку – аж занадто.

С и н. Мамо, мій батько був зрадник?

Л е д і М а к д у ф. Так, синочку.

С и н. А що таке – зрадник?

Л е д і М а к д у ф. Той, хто брехливо клянеться.

С и н. І всі, хто так робить, – зрадники?

Л е д і М а к д у ф. Так, всякий, хто це робить, – зрадник, і його треба повісити.

С и н. І треба вішати кожного, хто поклянеться і збреше?

Л е д і М а к д у ф. Так, кожного.

С и н. А хто ж їх повинен вішати?

Л е д і М а к д у ф. Як – хто? Чесні люди.

С и н. Ну, тоді ці зрадники – просто дурні: адже їх стільки, що вони самі можуть побити і перевішати чесних людей.

Л е д і М а к д у ф. Господь з тобою, бідна мавпочко! Що за думки у тебе! І де ж ти

тепер добудеш собі батька?

С и н. Якби він вмер, ти за ним би плакала; а якщо б і не плакала, то це теж добрий знак, що в мене скоро з'явиться новий батько.

Л е д і М а к д у ф. Що ти говориш, бідний щебетуне?

Входить г і н е ц ь.

Г і н е ц ь

Бог вам на поміч, пані. Хоч мене

Не знали ви, та я вас добре знаю.

Прийміть мою пораду, прошу вас:

Тікайте разом з дітьми. І негайно!

Лишатись тут – смертельно небезпечно.

Жорстоко вас лякати, та було б

Ще більш жорстоко вас не попередить.

Біда вже близько. Бережи вас небо!

Зникаю я.

Іде геть.

Л е д і М а к д у ф

Куди мені тікати?

Кому я зло зробила? Та живу

Я в тій країні, де так часто хвалять

Злочинні дії, а добро вважають

Дурним дивацтвом. Що мені робити?

Чи допоможе мій жіночий захист –

Казати, що невинна?

Входять в б и в ц і.

Що за люди?

П е р ш и й в б и в ц я

Де чоловік?

Л е д і М а к д у ф

Не знаю, та надіюсь,

Що вже лишив богопротивне місце,

Де міг тебе він стрінути.

П е р ш и й в б и в ц я

Він зрадник.

С и н

Ти брешеш, підлий хаме!

П е р ш и й в б и в ц я

Ач, курчатко!

Макдуфів вилупок!

(Заколює його.)

С и н

Я вбитий! Помираю.

Рятуйся, мамо! Я прошу, біжи!

(Вмирає.)

Леді Макдуф біжить геть з криком: "Вбивці!"

Вбивці переслідують її.

Сцена третя

Англія. Перед королівським палацом.

Входять М а л ь к о л ь м і М а к д у ф.

М а л ь к о л ь м

Ходімо в тінь, подалі від людей,

Там наше горе виплачем.

М а к д у ф

Ні, краще

Як воїни підніmemo мечі,

Щоб за вітчизну зранену вступитись.

Щодня там стогін вдів і крик сиріт

Навідліг б'ють сумне обличчя неба,

Яке їм шле луну, немов воно

Шотландії нещасній співчуває.

М а л ь к о л ь м

Тужу від слів, що чую; вірю їм

І виправлю в сприятливу годину

Усе, що зможу. Тільки вашу мову

По-іншому я можу зрозуміть.

Тиран, чиє ім'я неначе язва,

Вважався чесним, ви його любили

І вас поки що він не зачіпав.

Я молодий. Мене йому віддавши,

Ви можете Макбету догодить.

Прямий резон розгніваному богу

У жертву принести слабке ягня.

М а к д у ф

Не зрадник я.

М а л ь к о л ь м

Та зрадник наш король.

А важко доброчесності змагатись

Із волею монарха. Ви пробачте:

Усе це – тільки вигадки пусті.

Що вам у них? Всі ангели безгрішні,

Хоч найчистіший поміж ними впав.

Добро добром залишиться довіку

І у личині зла.

М а к д у ф

Прощай, надіє!

М а л ь к о л ь м

Вона у мене й викликала сумнів.

Як можна так раптово полишити

Дітей, дружину, що для серця милі,

І обірвати з ними всі зв'язки?

Не гнівайтесь: не хочу вас ганьбити,

Та обережним бути не завадить.

Ви, мабуть, чесний, що б я не казав.

М а к д у ф

Стікай же кров'ю, бідний крає мій!

Вкорінюйся міцніше, тираніє!

Не сміє чесність стримати тебе

І визнає твоє законне право.

Прощайте, принце! Вірте: я не став би

Підлотою за всі багатства Сходу,

Тим більше – за прихильність короля.

М а л ь к о л ь м

Не хочу вас образити. Підозри

Мені навіяв страх. Я добре знаю,

Що під ярмом важким вітчизна наша

Спливає кров'ю й плаче. Кожен день

Нові приносить рани. Знаю також,

Що Англія надасть мені охоче

Свої війська на захист прав моїх.

Та щойно я на голову тирана
Ногою наступлю або віткну
У неї меч, як зробить рідний край
Ареною ще більшого злодійства
Його наступник.

М а к д у ф
Хто ж цей зlodій?
М а л ь к о л ь м
Я.

Різноманітні вади у мені
Такі тяжкі, що їм вжахнуться люди,
І сам Макбет із чорною душею
Білішим сніга видається. Ягнятком
Назве його вітчизна, порівнявши
Його й мене.

М а к д у ф
В пекельних легіонах
Нема таких мерзенних, як Макбет.

М а л ь к о л ь м
Не сперечаюсь. Він скупий, підступний,
Зажерливий, безсовісний, жорстокий,
Брехливий і розпусний. Винен він
У всіх гріхах, що тільки мають назву.
Але моя розпуста – то безодня.
Не вистачить ні дочок, ні дружин,
Ані матрон, ані дівчат шотландських,
Щоб хіті, що не знає перешкод,
Наповнити посудину по вінця.
Ні, хай вже буде правити Макбет.

М а к д у ф
Я знаю, що нестриманість в бажаннях
Властива деспотизму і нерідко
Скидала передчасно королів
З престолів славних. Та не бійтесь брати
Те, що належить вам. Грішіть таємно.
Із виглядом холодним вдовольняйте
Свої бажання. Обдуріть людей.
Чи мало в нас поступливих жінок,

Що коршунові пристрасті скорившись,
Охоче приголублять короля?

М а л ь к о л ь м

Я жадібний і заздрісний до того ж.
Престол посівши, страчують почну,
Щоб відбирати у вельмож маєтки,
Скарби, майно, будинки, іншу здобич,
Що тільки розпалятиме жадобу.
Почну судитись, позови затію
Із чесними і гідними людьми,
Їх нищачи для власної наживи.

М а к д у ф

Жадоба глибші корені пускає
Аніж гаряча, наче літо, хіть.
Цей меч згубив немало королів.
Але не бійтесь: вистачить багатства
В Шотландії, щоб догодити вам.
Все зможемо ми стерпіти, якщо
Достоїнства переважають вади.

М а л ь к о л ь м

Немає їх. Чесноти короля –
Розсудливість, відвага, справедливість,
Терпимість, благочестя, доброта,
Постійність, милосердя, благородство –
Мені не притаманні. Та зате
Я маю безліч потаємних вад.
Була б моєю влада, я б у пекло
Без жалю вилив молоко солодке
Добра і згоди, знищив мир, а землю
Я б розбрату кривавому прирік.

М а к д у ф

Шотландіє, ридай!

М а л ь к о л ь м

Тепер зізнайтесь,
Що я не вартий бути королем.

М а к д у ф

Не тільки править, ти не вартий жити!
О краю мій нещасний! Твій престол
Кривавий узурпатор посідає.
Та чи тобі чекати днів щасливих,
Коли законний спадкоємець трону
Себе паплюжить за таємні вади
І не бажає влади? – Батько твій
Був на престолі праведник, а мати,
Готуючись до смерті повсякчасно,
В молитвах провела своє життя.
Прощай! Своїм зізнанням і мені
Відрізав ти шляхи на батьківщину.
О серце, відмовляйся від надій!

М а л ь к о л ь м

Твій гнів, Макдуфе, чесний і прямий,
Відмив останні плями недовіри.
Він показав мені твою правдивість.
Не раз мене заманював Макбет
В підступну сіть, і бути легковірним
Розсудливість твереза не велить.
Віднині хай суддею буде бог:
Своє життя тобі я доручаю
І визнаю, що я на себе звів
Ці неймовірні наклепи, зізнавшись
В гріхах і вадах, що мені чужі.
Жінок не знав я досі, на чуже
Не зазіхав і не дрижав за власне;
Був завжди вірним клятві; давши слово,
Його тримав я так, що навіть чорта
Не виказав би іншим. Щиру правду
Любив, немов життя. Сьогодні вперше
Брехав я, щоб обгудити себе.
Свій вітчизні я до смерті вірний.
Ще до твого приїзду їй на поміч
Безстрашний Сивард військо в десять тисяч
Підготував. Ми підемо із ним,
І хай правдива справа переможе!
Чому ж мовчиш?

М а к д у ф
Миттєвий перехід
Від розпачу до щастя неможливий.

Входить л і к а р.

М а л ь к о л ь м
Ще поговорим. – Лікаре, скажіть,
Чи з'явиться король?

Л і к а р
Звичайно, принце.
Вже натовп тих, що зцілення бажають,
Чекає за дверима. Лікувать
Не здатна їх сучасна медицина.
Але король лиш дотиком руки –
Так укріпив Господь його десницю –
Лікує хворих.

М а л ь к о л ь м
Дякую.

М а к д у ф
А як
Хвороба ця зоветься?

М а л ь к о л ь м
Просто "неміч".
Король творити здатен чудеса.
Я сам, коли до Англії приїхав,
Спостерігав їх часто. Невідомо,
Як просить він про милосердя небо,
Та безнадійних, виразками вкритих,
Страждальців, жалюгідних і страшних,
На шию їм повісивши монету,
Рятує він молитвою святою.
І кажуть, що перейде до нащадків
Цей рідкісний і надзвичайний дар.
Йому, крім того, небо доручило
Ще й незбагненні здатності провидця
І дарувало божу благодать.

Входить Р о с с.

М а к д у ф
Хто йде сюди?

М а л ь к о л ь м
Здається, наш земляк,
А хто - не знаю.

М а к д у ф
Дорогий кузене!

М а л ь к о л ь м
Тепер впізнав і я. Господь, зруйнуй
Між нами і вітчизною заваду!

Р о с с
Амінь!
М а к д у ф
Чи щось в Шотландії змінилось?

Р о с с
На жаль, вона сама себе боїться.
Не матір'ю - могилою для нас
Вона зробилась. Той, що має розум,
Там не сміється. Стогонів і зойків
Не помічають: звикли всі до них.
Там, вчувши похоронний дзвін у церкві,
Ніхто вже не питає: "Хто помер?"
І швидше, ніж квітки на капелюсі,
Там в'януть люди.

М а к д у ф
Сказано похмуро,
Але напрочуд вірно.

М а л ь к о л ь м
Розкажи,
Яка біда остання?

Р о с с

Застаріли

Мої новини. Розповідь обсвищуть:
Там кожен день трапляється біда.

М а к д у ф

Як там дружина?

Р о с с

Добре.

М а к д у ф

Діти?

Р о с с

Теж.

М а к д у ф

Тиран не чинить утисків родині?

Р о с с

Коли я залишав їх, не чинив.

М а к д у ф

Не будь скупим на слово. Говори.

Р о с с

Коли сюди я рушив з вантажем
Звісток невітшних, виникли чутки,
Що наші вже за зброю узялися.
У цьому я і сам переконався,
Побачивши, як стягує Макбет
Свої війська. Пора на допомогу!
Вам досить погляд кинути один,
Щоб знов шотландці воїнами стали,
Щоб, скинувши ярмо страждань, жінки
Пішли у бій.

М а л ь к о л ь м

Хай вас потішить звістка:

Ми виступимо завтра у похід.

Король Англійський десять тисяч війська

Нам надає. І поведе їх Сивард,

Досвідчений і вмілий полководець,

Найкращий зараз серед християн.

Р о с с

Якби я міг на радість відповісти
Теж радістю! Та мушу я сказати
Ще кілька слів. Хотів би їх провити
В пустелі, щоб ніхто мене не чув...

М а к д у ф

Про що вони? Чи про загальне горе?
Чи про печаль окремої душі?

Р о с с

Вони схвилюють всіх, але найбільше
Тебе вони зачеплять.

М а к д у ф

Говори.
Віддай мені моє.

Р о с с

Не зненавидь
Язик того, хто болем небувалим
Твій вразить слух.

М а к д у ф

Здогадуюся я...

Р о с с

Твій замок впав. Твою дружину й діток
Зарізали злодійськи. Опускаю
Подробиці, щоб список жертв тобою
Не збільшити.

М а л ь к о л ь м

Нещасний друже мій!
Не насувай на очі капелюха.
Хай біль себе у стогін виливає:
Німа скорбота серце розриває.

М а к д у ф

Невже й дітей?

Р о с с

Як і усіх у замку.

М а к д у ф

А я покинув їх! Дружину теж?

Р о с с

На жаль, усіх.

М а л ь к о л ь м

Кріпися! Лікувати

Це горе треба лиш бальзамом помсти.

М а к д у ф

А він бездітний! Всіх моїх дітей?

Сказав ти, всіх? Стерв'ятнику пекельний!

Всіх пташенят моїх і їхню матір

Одним нальотом знищив!

М а л ь к о л ь м

Постарайся

Себе у руки взяти!

М а к д у ф

Намагаюсь,

Але не можу почуття людські

У серці придушити, щоб забути

Усе, що мав на світі найдорожче.

Чому їх бог не захистив? Макдуфе,

Ти грішник! Їх убито через тебе.

Загинули не з власної вини,

Ти винен. Упокій, Господь, їх душі!

М а л ь к о л ь м

Точи свій меч на камені печалі,

У горні туги загартуй свій гнів.

М а к д у ф

Не буду, як хвалько, погрози сипать

І плакати, як жінка. Боже правий!

Зведи мене із ворогом вітчизни

На довжину меча. Якщо й тоді

Уникне смерті він, пробач йому!

М а л ь к о л ь м

Оце вже чую голос чоловіка.

Готове військо виступить в похід.

Ходімо попрощатись з королем.

Макбет уже дозрів, і провидіння

Свій серп бере. Поможемо лишень.

Хоч довга ніч, але наступить день.

Ідуть геть.

ДІЯ П'ЯТА

Сцена перша

Дунсинан. Кімната в замку.

Входять л і к а р і п р и д в о р н а д а м а.

Л і к а р. Ось уже третю ніч я не сплю, як і ви, та ще не переконався, що ви не помиляєтесь. Ви кажете, вона ходить уві сні? Коли це було востаннє?

П р и д в о р н а д а м а. Відтоді, як його величність рушив у похід, я не раз бачила, як вона вставала з ліжка, одягала халат, відмикала шкатулку, виймала з неї папір, щось писала, перечитувала, замикала і знову лягала. І все це – не прокидаючись ні на хвилину.

Л і к а р. Який прикрий розлад людського організму – поринути у цілющий сон і одночасно діяти так, ніби не спиш! А скажіть, чи не супроводжується це збудження у сні, крім рухів і ходіння, ще й мовою? Що вона говорить?

П р и д в о р н а д а м а. Таке, лікарю, що не можна повторити нікому.

Л і к а р. Але мені можна і навіть треба.

П р и д в о р н а д а м а. Ні вам, ні будь-кому. У мене немає свідків, щоб підтвердили мої слова.

Входить л е д і М а к б е т зі свічкою.

Дивіться, ось вона! Так вона ходить завжди і, клянуся життям, ні разу не прокинулась. Не рухайтесь і спостерігайте за нею.

Л і к а р. Звідки у неї свічка?

П р и д в о р н а д а м а. Свічка стояла біля ліжка. Вона наказала, щоб у спальні завжди горів вогонь.

Л і к а р. Ви бачите: очі її відкриті.

П р и д в о р н а д а м а. Але погляд незрячий.

Л і к а р. Погляньте, що це вона робить? Навіщо тре собі руки?

П р и д в о р н а д а м а. Це її звичне заняття – терти руки, ніби вона їх мие.

Іноді вона їх тре цілу чверть години.

Л е д і М а к б е т. Не сходить пляма...

Л і к а р. Тихше! Вона заговорила. Треба записати її слова, щоб міцніше зберегти їх в пам'яті.

Л е д і М а к б е т. Геть, проклята пляма, геть, кажу я тобі! Година, дві – тепер пора до діла. Що кажеш? Темно в пеклі? Посоромся! Ти ж воїн! Чого нам боятися? Навіть якщо дізнаються, влада буде наша і ніхто не посміє звинуватити нас. Та хто б міг подумати, що в королі стільки крові!

Л і к а р. Чули?

Л е д і М а к б е т. У Файфського тана була дружина: де вона тепер? Невже ці руки ніколи не стануть чистими? Досить про це, мілорде; ви все зіпсуєте своїм страхом.

Л і к а р. Так, так. Ви дізнались про те, чого вам не слід було знати.

П р и д в о р н а д а м а. Ні, це вона сказала те, чого не слід було казати. Саме так. Одному богу відомо те, що знає вона.

Л е д і М а к б е т. Ці руки все ще пахнуть кров'ю. Всім аравійським ароматам не відбити цього запаху. О-о-о!

Л і к а р. Яке зітхання! Великий тягар у неї на серці.

П р и д в о р н а д а м а. Я не згодилась би носити в грудях таке серце навіть за всю її королівську велич.

Л і к а р. От і добре, от і добре.

П р и д в о р н а д а м а. Дай-то бог, щоб усе було добре!

Л і к а р. Ця хвороба виходить за межі мого мистецтва. Втім, я знавав людей, що ходили вві сні і все ж таки вмерли по-християнськи на власному ліжку.

Л е д і М а к б е т. Вимий руки, одягни халат і не будь таким блідим. Я повторюю: Банко поховано, і йому не встати з могили.

Л і к а р. Он воно як!

Л е д і М а к б е т. Лягай, лягай! Стукають у ворота. Ходімо скоріше. Дай руку. Що зроблено, те зроблено. Лягай, лягай, лягай.

(Іде геть.)

Л і к а р. А тепер вона ляже в ліжку?

П р и д в о р н а д а м а. Так, відразу.

Л і к а р

Ні, не дарма чутки ходили темні.

Богопротивні справи викликають

Душевний розлад. Мусить хворий дух

Відкрити таємницю хоч подушці.

Не лікар королеві необхідний,

А духівник. Помилуй, боже, нас! –

Предмети гострі краще поховайте

І за її величністю слідкуйте

Якнайпильніше. Розум мій і зір

Так вражені, що вимовить докір
Чи правий гнів не смію.

П р и д в о р н а д а м а
Надобраніч.

Ідуть геть.

Сцена друга

Місцевість поблизу Дунсинана.
Барабани і знамена.
Входять М е н т и с, К е т н е с, А н г у с,
Л е н о к с і солдати.

М е н т и с
Уже англійське військо недалеко.
Ведуть його Малькольм, Макдуф і Сивард,
Палаючи святим бажанням помсти.
За справу їх піти на смертний бій
Погодився б, напевне, і монах.

А н г у с
Рушаймо їм назустріч в ліс Бірнамський.

К е т н е с
Чи йде із братом разом Дональбайн?

Л е н о к с
Я точно знаю: ні. Я бачив список
Усіх дворян Малькольма. Серед них
Молодший Сивард. Молоді багато,
Кому пора вже братися за меч.

М е н т и с
А що тиран тим часом поробляє?

К е т н е с
Укріплює він стіни Дунсинана.
Одні його вважають божевільним,
А ті, кому ненависті забракло,

Сміливцем нерозсудливим зовуть.
Та ясно всім, що розбрату і смуту
Йому вуздою влади не скорить.

А н г у с

Таємні вбивства, що до рук прилипли,
Йому скували їх. Щоденний бунт –
Відплата за жорстокість і підступність.
Йому зі страху служать, не з любові.
Він відчуває, що високий сан
Висить на ньому, наче плащ гіганта
На карлику-злodingці.

М е н т и с

Зрозуміло,
Які його бентежать почуття,
Коли усе, що у душі живе,
Кляне себе і судить.

К е т н е с

Ну, рушаймо,
Як нам святий обов'язок велить,
Тому служити, хто неначе лікар
Несе вітчизні зцілення від ран,
І проллємо за неї нашу кров.

Л е н о к с

Всю кров ми віддамо вітчизні радо,
Щоб розцвіла законна квітка влади,
А плевел згнів. Не гаймося! Вперед!

Ідуть геть.

Сцена третя

Дунсинан. Зала в замку.
Входять М а к б е т, л і к а р і почет.

М а к б е т

Я повідомлень слухати не хочу!
Хай всі біжать! Та поки не пішов

На Дунсинан Бірнамський ліс, боятись
Мені нема чого. Малькольм – хлопчисько
І жінкою народжений. А дух,
Що знає долю смертних, так сказав:
"Не бійся! Той Макбета не здолає,
Хто жінкою народжений на світ".
Біжіть, зрадливі тани, до англійців!
Твердий мій дух. Міцна рука моя.
Ні перед ким тремтіть не буду я.

Входить слуга.
Дияволе, засмаж це гусеня!
Чому ти став біліший за сметану?

С л у г а
Там десять тисяч...

М а к б е т
Що? Гусей?
С л у г а
Солдат.
М а к б е т
Потри собі обличчя, боягузе,
І зашарійся! Де? Яких солдат?
Проклятий! Ти блідий, як полотно!
Яких солдат, питаю, сирна пико?

С л у г а
Англійських, ваша милість...

М а к б е т
Геть від мене!
Слуга виходить.
Гей, Сейтоне! – А серце завмирає,
Коли згадаю... — Сейтоне! – Цей бій
Мене піднести може чи звалити.
Доволі я пожив. Земний мій шлях
Вже всіяло сухе і жовте листя.
Але того, що скрашує нам старість, —
Кохання, друзів, шани і уваги –
Не бачу я. І замість них усюди –

Прокльони, хоч і тихі, та страшні,
І лестощі, які б хотіло серце
Відкинути тверезо, та не сміє. –
Гей, Сейтоне!
Входить С е й т о н.

С е й т о н
Володаре, я тут.

М а к б е т
Що чути?
С е й т о н
Повідомлення невтішні.

М а к б е т
Я буду битись, доки із кісток
Не поздирають м'ясо. Дай-но панцир!

С е й т о н
Чи не зарано, пане?

М а к б е т
Ні, пора.
Іще пошли на розвідку кінноту,
Нехай усю обнишпорять округу.
Всіх боягузів вішати негайно! –
Як наша хвора, лікаре?

Л і к а р
Вона
Не тілом занедужала – душею,
Яку видіння мучають тяжкі.

М а к б е т
Чому ж ти не лікуєш? Мусиш знати,
Як розбудити втрачену свідомість,
Як виполоти з пам'яті печаль,
Як вигнати з душі постійну тугу
І ліками їй дати забуття.
Чому не можеш зняти із грудей
Вантаж, що тисне серце?

Л і к а р

Тільки хворий

Собі допомогти у цьому здатний.

М а к б е т

Собакам кинь свої нікчемні ліки! –

Зімкни мій панцир, Сейтоне. Дай меч. –

Втекли від мене, лікаре, всі тани.

Якби ти сечу дослідив країни,

Щоб віднайти недугу і державі

Здоров'я повернути, гір луну

Примусив би я славити тебе. –

Скоріш на коней, Сейтоне! – Який

Призначив би Шотландії ти ревінь,

Щоб шлунок їй зіпсований прочистив

Від цих англійців? Ти про них не чув?

Л і к а р

Чутки про готування ваші, пане,

Дійшли до нас.

М а к б е т

(вказуючи Сейтону на щит)

Неси його за мною.

Я не боюся, доки не поліз

На Дунсинан той проклятуший ліс.

Л і к а р

(на бік)

Як дасть господь лишитися живим,

Обзаведіться лікарем новим.

Ідуть геть.

Сцена четверта

Місцевість поблизу Бірнамського лісу.

Барабани і знамена.

Входять М а л ь к о л ь м, с т а р ш и й

С и в а р д і й о г о с и н, М а к д у ф,

М е н т и с, К е т н е с, А н г у с,

Л е н о к с, Р о с с і солдати.

М а л ь к о л ь м

Надходить, друзі, день, коли ми знову
Свій дім безпечним зробимо.

М е н т и с

Звичайно.

С и в а р д

Що там темніє?

М е н т и с

То – Бірнамський ліс.

М а л ь к о л ь м

Хай нарубають воїни гілок
І над собою їх несуть на марші,
Щоб не могли розвідники ворожі
Чисельність нашу визначити.

С о л д а т и

Зробим.

С и в а р д

Тиран зухвалий вирішив у замку
Відсидітись за стінами міцними.

М а л ь к о л ь м

Так, Дунсинан – його оплот останній,
Бо від Макбета всі його підлеглі
Біжать, як тільки з'явиться можливість;
А ті, хто ще лишились необачно,
Примушені служити зі страху.

М а к д у ф

Чи так воно – побачимо в бою,
А поки що надіятися треба
На мужність і уміння.

С и в а р д

Близько час,

Коли, знайшовши підсумок боргам,
Відплатимо ми сповна ворогам.
Надія часто тішить нас собою,
Та впевненість дає розв'язка бою.
Хай вирішить усе відкритий бій!

Ідуть геть.

Сцена п'ята

Дунсинан. Двір замку.
Входять М а к б е т, С е й т о н і солдати
з барабанами і знаменами.

М а к б е т
На стінах замку виставіть знамена!
Той самий крик: "Ідуть!" Нехай ідуть!
Смішна мені облога. Відступити
Примусить лихоманка їх і голод.
Коли б до них не перебігли тани,
То ми б зійшлися з ними у бою
І вигнали їх звідси.

Жіночі крики за сценою.
Що за крики?
С е й т о н
Володаре, чомусь кричать жінки.
(Іде геть.)

М а к б е т
Давно забув я смак людського страху.
Бувало, ціпеніли почуття
Від криків уночі; хололи руки
І дибки підіймалося волосся
Від розповідей дивних і зловісних.
Та стільки жахів сам я наробив,
Що про злодійства думати привчився
Без трепету душі.
Сейтон повертається.
Що значить крик?
С е й т о н

Володаре, померла королева.

М а к б е т

Чому б не вмерти їй хоч трохи згодом!

Сьогодні нам печалитись не час.

Так - в кожній справі. "Завтра, завтра, завтра", —

А дні повзуть, і ось останнє слово

У книзі непотрібного життя

Читаємо і бачимо, що "вчора"

Освітлювало нам печальну путь

До цвинтаря. Недогарку, погасни!

Життя - тремтлива тінь, комедіант,

Що півгодини блазнював на сцені,

Забутий і освистаний; це - повість,

Яку дурний писака розповів

Із пристрасстю й завзяттям, та без змісту.

Входить Г і н е ц ь.

Базікати прийшов? Кажи скоріше!

Г і н е ц ь

Володаре, повинен сповістити

Про те, що бачив, та не знаю - як?

М а к б е т

Кажи, як хочеш.

Г і н е ц ь

Був я у дозорі,

З горба дивився на Бірнамський ліс,

Як раптом він пішов на мене...

М а к б е т

Брешеш!

Г і н е ц ь

Хай грім мене поб'є, коли брешу!

Самі погляньте: ліс іде на замок,

Он там - за кілька миль.

М а к б е т

Якщо брехня,

Звелю тебе повісити за ноги,
Щоб з голоду ти висох. Та якщо
Це правда, то мене повісить можеш.
Рішучість зникла. Зрозумів я врешті
Лукавих передбачень темний зміст:
"Макбет несхитний, доки ліс Бірнамський
На Дунсинан не рушить у похід".
І ось вже ліс пішов на Дунсинан!
До зброї! Відчиніть ворота! В поле!
Якщо не набрехав мені гінець,
Чи тут, чи у бою – один кінець.
Мені давно вже білий світ набрид,
Нехай же згине він мені услід!
На сполох бийте, дзвони! Вітре, вій!
Прийму я смерть, як воїн. Нумо в бій!

Ідуть геть.

Сцена шоста

Дунсинан. Перед замком.
Барабани і знамена.
Входять М а л ь к о л ь м, старий С и в а р д,
М а к д у ф і солдати, що несуть гілки.

М а л ь к о л ь м
Прийшли. Скидаймо прикриття зелене
І ворогу покажемося відкрито. –
Шановний дядьку, ви з хоробрим сином
Ведіть передовий загін. А ми
З Макдуфом славним зробимо все інше,
Про що ми домовлялись.

С и в а р д
Прощавайте!
Нехай нас порубають на шматки,
Як не зімну я ворога полки!

М а л ь к о л ь м
Нехай атаку труби просурмлять,
Про кров і смерть округу сповістять.

Ідуть геть.

Сцена съома

Поле битви.

Шум бою. Входить М а к б е т.

М а к б е т

Як до стовпа прив'язаний ведмідь,
Повинен від собак я відбиватись.
Де ж той, кого не жінка народила?
Здолать Макбета іншому несила.

Входить м о л о д и й С и в а р д.

М о л о д и й С и в а р д

Як звуть тебе?

М а к б е т

Дізнаєшся – здригнешся.

М о л о д и й С и в а р д

О, ні! Хоча б жахливішого ймення
Не чули навіть в пеклі!

М а к б е т

Я – Макбет.

М о л о д и й С и в а р д

Диявол не придумав би ім'я
Ненависне, як це!

М а к б е т

Для тебе згубне.

М о л о д и й С и в а р д

Ти брешеш, деспоте! Мечем я доведу,
Що ти збрехав!

Б'ються. Молодого Сиварда вбито.

М а к б е т

Тебе родила жінка.

Хто жінкою народжений на світ,

Мене смішить мечем своїм безсилим.
(Іде геть.)

Шум бою. Входить М а к д у ф.
М а к д у ф
Тут голосніший бій. Та де ж тиран?
Якщо не я уб'ю його у битві,
Мене тривожить вічно будуть душі
Убитої дружини і дітей.
Я найманців нещасних, що за гроші
Пішли йому служити, не рубаю.
Тебе, Макбете, хочу я знайти.
Уб'ю тебе, або без діла в піхви
Сховаю незазубреним свій меч.
Я знаю, де ти тут. Бо дзвін мечей
Підказує, що б'ється сильний воїн.
Зведи нас, доле! Іншого не хочу.
(Іде геть.)

Шум бою. Входять М а л ь к о л ь м
і старий С и в а р д.
С и в а р д
Сюди, мій принце! Замок вже здається.
Частина військ тирана перейшла
До нас і б'ється з рештою сміливо.
І ваші тани б'ються дуже мужньо.
Вже близько перемога.

М а л ь к о л ь м
Ми зустрілись
Із ворогом, що з нами заодно.

С и в а р д
Вступаймо в замок, принце.

Ідуть геть.

Сцена восьма

Інша частина поля.
Входить М а к б е т.
М а к б е т

Навіщо дурнуватого із Риму
Наслідувати, кинувшись на меч?
Розумніше, допоки я живу,
Губити інших.

Входить М а к д у ф.
М а к д у ф
Стій, пекельний псе!

М а к б е т
Ти між людьми єдиний, з ким зустрітись
Я б не бажав. Іди собі. Тяжіє
На совісті моїй пролита кров.

М а к д у ф
Немає слів у мене. Меч – язик.
Він краще скаже, злодіє кривавий,
Як ти мені огидний.

Б'ються.
М а к б е т
Марний труд –
Старатися уразити мене.
Скоріше ти повітря неловиме
Мечем умілим вразиш. Краще бий
По шоломах, які доступні сталі.
А я заклятий чарами для того,
Хто жінкою народжений.

М а к д у ф
Забудь
Закляття й чари. Хай тобі диявол,
Якому служиш ти, відкриє правду,
Що в матері із черева до строку
Ножем хірурга вирізаний я.

М а к б е т
Прокляття язика, що це сказав!
Він відібрав найвищу доблесть – мужність.
Не вірю більше я підступним духам,
Що вміють лицемірно викликати

Оманливі надії словом правди.

З тобою я не б'юсь.

М а к д у ф

Тоді здавайся.

Живи і будь сміховиськом для всіх.

Як рідкісне страхіття, ми у клітку

Посадимо тебе, зробивши напис:

"Дивіться, ось тиран".

М а к б е т

Ні, я не здамся!

Щоб землю цілувати коло ніг

Хлопчиська нерозумного – Малькольма?

Щоб чернь мене з прокльонами цькувала?

Нехай Бірнам пішов на Дунсинан,

Нехай тебе не народила жінка,

Я випробую долю. Щит не кину.

Розсудить нас, Макдуфе, тільки меч.

Нехай ніхто пощади не попросить.

Тому прокляття, хто промовить: "Досить!"

Ідуть геть, б'ючись.

Відбій. Фанфари.

Входять з барабанами і знаменами

М а л ь к о л ь м, старий С и в а р д, Р о с с,

інші т а н и і солдати.

М а л ь к о л ь м

Я сподіваюсь, друзі уціліли?

С и в а р д

Не всі, напевне. Більшість бачу тут.

Недорого дісталась перемога.

М а л ь к о л ь м

А де ваш син відважний? Де Макдуф?

Р о с с

(до Сиварда)

Ваш син здійснив обов'язок солдата.

Він ледь дожив до чоловічих літ,

Та ні на крок не відступив у битві
І смерть прийняв, як справжній чоловік.

С и в а р д
Він вбитий?

Р о с с

Так. І винесений з бою.
Нехай скорбота ваша буде менша,
Аніж його відвага, бо інакше
Не буде їй кінця.

С и в а р д
Не в спину вбитий?

Р о с с

Ні, в груди.

С и в а р д
Божий воїн він тепер.
Усім синам, якби було їх безліч,
Я б кращого кінця не побажав.
Оце й усе, що треба на прощання
Над ним сказати.

М а л ь к о л ь м

Більшої скорботи

Він заслужив, і я його оплачу.

С и в а р д

Для чого? Він здійснив усе, що міг.
І, кажуть, смерть його була прекрасна.
Бог з ним! – А он і той, хто нас розрадить.

Входить М а к д у ф з головою Макбета.

М а к д у ф

Нехай живе король! Ти став ним, принце.
Ось голова проклятого тирана.
Країна вільна, і навколо тебе
Зібралися всі зорі королівства.
Тебе вітають їх щасливі душі,
Та хай і голоси з моїм зіллються:
Хай славиться Малькольм, король Шотландський!

У с і

Хай славиться Малькольм, король Шотландський!

Фанфари.

М а л ь к о л ь м

Не будемо баритися, і щедро
Відплатимо за службу і любов.
Кузени наші, тани! Графський титул,
Що вводиться в Шотландії уперше,
Ми надаємо кожному із вас.
Для інших справ потрібно більше часу:
Повинні повернути ми вигнанців,
Що змушені були на чужину
Тікати від підступного тирана;
Суду віддати прихвоснів жорстоких,
Що м'яснику убитому служили
І спільниці диявольській його,
Яка, як чув я, вже наклала руки
На себе. Ще багато інших справ
Ми зробимо, як допоможе бог,
У міру наших сил і в певний строк.
Подяка всім. Запрошуємо в Скон,
Де ми посісти маєм батьків трон.

Фанфари.

Всі ідуть геть.